

LUNDS UNIVERSITET

Centrum för Teologi och Religionsvetenskap, CTR

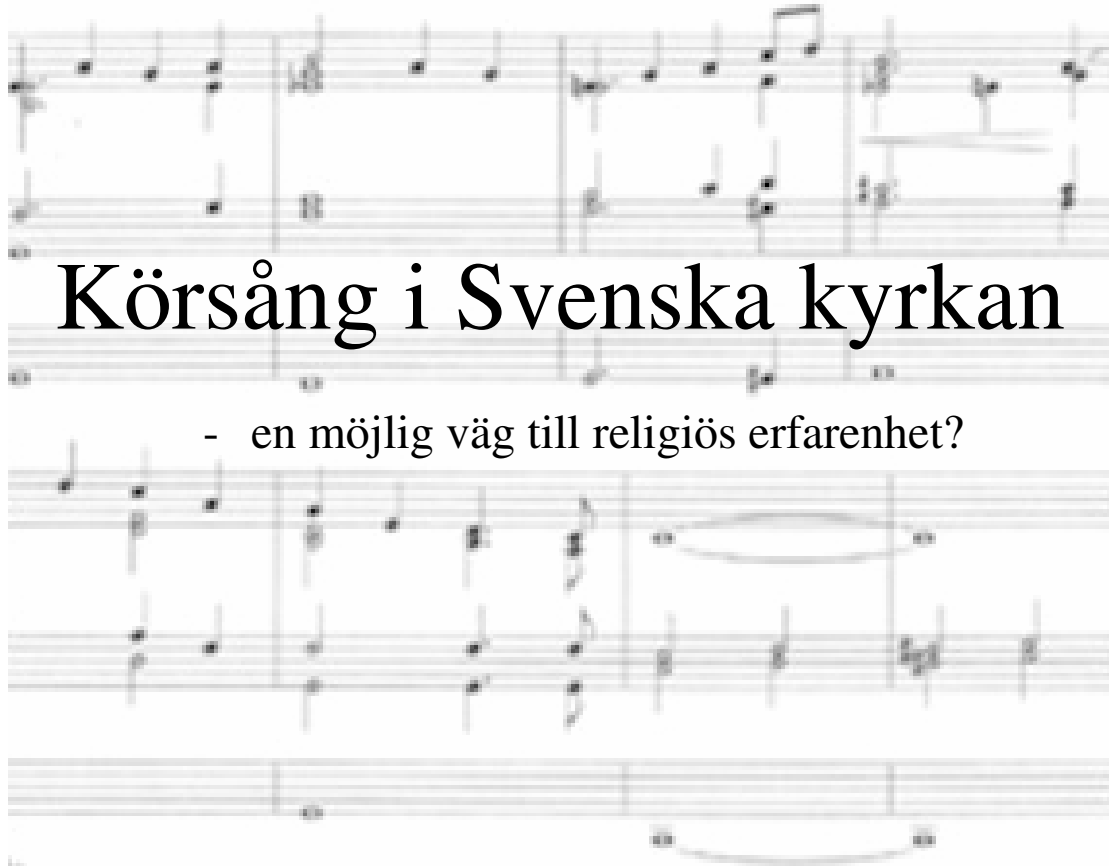
RBE X02: Examensarbete i religionspsykologi, teologie kandidat, 15 hp

Examinator: Jan Hermanson

Handledare: Jan Hermanson

Opponent: Lina Eriksdotter

Framläggning: 2009-06-05

Johanna Ljungström

830627-3304

”Den [välsignelsen] tar jag ju till mig alltså 100 % mer än vad jag gjorde innan kören till exempel, så vad det innebär den här kören vet jag inte, var det ska sluta, jag kanske blir präst till slut [...]”

Citat från en intervju med en manlig körsångare i Svenska kyrkan

Abstract

This study deals with the issue of how music can affect the religious experience of people who sing in choirs in the Church of Sweden. It is established that music plays a great importance in people's every-day lives, and that it has various effects on us, for instance how it can soothe a person who is agitated or the way it can induce fright, compassion, anger or happiness. Music occupies a large space in our every-day lives, whether people are musically talented or not. Sometimes one is not even aware of it; it is simply present in the dentist's waiting room, on the bus, in the store, and so on.

The study has been conducted by means of two approaches. First through a quantitative questionnaire survey, the main purpose of which was to provide an overall view of the issue studied. Second, a number of qualitative interviews were conducted. These interviews limited themselves to the most relevant parts of the studied issue and therefore provided more details than the questionnaire survey. The results obtained through these studies have been compared to various theoretical views (presented in chapter 5), with the aim of either verifying or falsifying the study's assumption that man can come closer to God through choir singing.

Between the years 1990-1999, the total number of church visits (at service) in the Church of Sweden decreased by 7.7 %, while the attendance at musical services increased by 11.5 %. Thus, music is a very important part in the work of the Church of Sweden, and the singing in choirs has become somewhat of a people's movement. This is the reason why the present study has been conducted; to investigate how choir singers are affected by their music. It is concluded that music can affect choir singers towards a religious experience, but also that there are many factors that contribute to such a change.

Förord

Det har varit väldigt spännande att arbeta med ämnet musik och gudstro, eller körsång och gudstro för att vara specifik. Att musiken har stor betydelse för oss människor har jag länge förstått, men det blev särskilt påtagligt när jag besökte ett koncentrationsläger i Polen och fick höra berättelsen om Maximilian Kolbe. Han var katolsk präst och han tog en annan mans plats i den cell där man straffade fångar till döds genom att låta dem svälta ihjäl. Det var ungefär tio män som kastades i cellen just den här gången. Vad som var förunderligt var att ingen i cellen var panikslagen. Andra fångar har i efterhand berättat att man dag och natt hörde dessa tio fångar sjunga lovsång nerifrån cellen, med Maximilian i spetsen. Maximilian slutade inte att sjunga och han levde fortfarande efter två veckor när vakterna till slut avrättade honom. Detta tycker jag är ett bevis dels på kraften i musiken men också på ett samband mellan musik och gudstro.

I mitt arbete med denna uppsats har jag fått mycket ovärderlig hjälp. Jag vill först och främst tacka medlemmarna i de två körer som jag har undersökt, för ert vänliga bemötande och er villighet att ställa upp både i enkätstudien och i intervjustudien. Utan er hade detta arbete inte varit möjligt att genomföra. Ett stort tack riktar jag också till körledarna i respektive kör, tack för att jag fick låna en stund av er dyrbara repetitionstid. Jag vill också tacka professor emeritus Curt Dahlgren för all hjälp jag har fått med datorprogrammet SPSS, jag hade inte rätt ut det utan dig. Jag tackar också min fästman, Per Hjelmgren, för allt stöd och all draghjälp under arbetets gång. Min pappa, Christer Ljungström och min bror, Henrik Ljungström förtjänar också ett stort tack för hjälp med korrekturläsning och kommentarer som rör både språk och innehåll. Slutligen vill jag också tacka min handledare, Jan Hermanson, för tips, idéer och hjälp med att lösa komplikationer som uppstått under arbetets gång. Hjärtligt tack till er alla!

Innehållsförteckning

Abstract	2
Förord	3
1 Inledning	6
1.1 Problembakgrund	6
1.2 Syfte	7
1.3 Problemformulering	7
1.4 Frågeställning	7
1.5 Avgränsning	7
1.6 Precisering av begrepp	8
1.7 Disposition	8
2 Bakgrund	9
2.1 Tidigare uppsats om körsång och gudstro.....	9
2.2 Allmänt om körsång	9
2.3 Körsången i Svenska kyrkan	9
3 Metod	11
3.1 Vetenskapliga utgångspunkter och förhållningssätt.....	11
3.2 Enkätundersökningen	12
3.2.1 Metodologisk utgångspunkt	12
3.2.2 Val av deltagare.....	12
3.2.3 Genomförande	12
3.2.4 Sammanställning och analys	14
3.3 Intervjuundersökningen.....	15
3.3.1 Metodologisk utgångspunkt	15
3.3.2 Val av deltagare.....	16
3.3.3 Genomförande	17
3.3.4 Sammanställning och analys	18
3.4 Kritisk granskning av metoden	18
3.5 Etiska reflektioner	19
4 Material	20
4.1 Enkätpersonerna	20
4.2 Intervjupersonerna.....	20
4.3 Litteratur.....	22
5 Teoretiska synsätt inom områdena musik och tro	23
5.1 Körverksamheten i Svenska kyrkan	23
5.2 Musik, teologi och tro	24
5.3 Musikupplevelse och andlig upplevelse – två sidor av samma mynt?.....	28
5.4 Musik, känslor och livskvalitet	30
6 Resultat och diskussion	33
6.1 Körverksamheten i Svenska kyrkan	33
6.1.1 Enkätundersökningen	33
6.1.2 Intervjuundersökningen.....	34
6.2 Körsång, teologi och tro	36
6.2.1 Enkätundersökningen	36
6.2.2 Intervjuundersökningen.....	38
6.3 Körsångsupplevelse och andlig upplevelse – två sidor av samma mynt?.....	45
6.3.1 Enkätundersökningen	45
6.3.2 Intervjuundersökningen.....	46
6.4 Körsång, känslor och livskvalitet	49

6.4.1 Enkätundersökningen	49
6.4.2 Intervjuundersökningen.....	50
7 Slutsats.....	54
7.1 Körsångens påverkan på dess utövare.....	54
7.2 Förslag till fortsatt forskning.....	54
Källförteckning.....	56
Tryckta källor	56
Otryckta källor.....	57
Bilagor	58
Bilaga 1 Enkät	58
Bilaga 2 Intervjuguide	63

1 Inledning

1.1 Problembakgrund

Jag har så länge jag kan minnas varit intresserad av musik och jag sjöng redan innan jag kunde uttrycka mig med ord. Musiken skrattar med mig, gråter med mig och andas med mig, vilket jag tycker är oerhört fascinerande. Med åren har jag fått ett annat intresse än just själva musiken och det är hur musiken kan påverka en människa. Överallt i vardagen kan jag se att musiken har stor betydelse för oss människor och att den faktiskt påverkar oss på olika sätt. Jag tänker till exempel på hur musiken kan lugna en människa när hon är uppe i varv eller när man tittar på en film och man blir rörd, skrämmd, arg eller lycklig. Hade dessa känslor blivit lika framträdande utan filmmusiken?¹ Det krävs inga vetenskapliga studier för att svara ”nej” på denna fråga, utan jag tror att vi alla kan hålla med om att filmmusiken förstärker våra känslor. Ett annat exempel på musikens betydelse är när den lilla orkestern på fartyget *Titanic* fick order av kaptenen att sätta sig på däck och spela vacker musik för att lugna de panikslagna passagerarna när fartyget var på väg mot havsbotten. Musiken tar en stor plats i våra liv oavsett om vi är musikaliska eller inte. Vi är inte ens alltid medvetna om musiken i vår vardag, den bara finns där i väntrummet hos tandläkaren, på bussen, i affären och så vidare. Jag har till och med hört att personer som driver affärskedjor får lära sig vilken musik de ska spela i affären för att kunden ska handla mer. Huruvida det fungerar eller inte kan jag inte svara på, men att musiken påverkar oss på olika sätt är något som är säkert. Dessa tankar fick mig att börja fundera på hur körsångare i Svenska kyrkan påverkas av musiken. Musiken är en oerhört viktig del av Svenska kyrkan och som jag kommer att visa senare i denna uppsats finns det många människor som troligtvis inte hade gått så mycket i kyrkan om det inte var för musiken. Jag är uppvuxen i Svenska kyrkan och jag har varit med i många körsammanhang och även själv sjungit i kör i ett par år, därför vet jag att det är många i Svenska kyrkans körer som inte anser sig vara särskilt troende. Men hur är det när man har varit med i en kör inom Svenska kyrkan i flera år – kan en människas tro förändras av musiken? Detta vill jag undersöka närmare och jag hoppas att jag ska kunna komma fram till någon form av svar i de följande kapitlen.

¹ Vill Du veta mer om filmmusikens påverkan se Sloboda, Lamont & Greasley 2009, s. 431-438.

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka om människor som sjunger i kör inom Svenska kyrkan kan påverkas i sin tro av sången och musiken. Orden ”påverkas i sin tro” kan, enligt min definition, dels innebära att man går från att vara icke troende till att bli troende, dels att man fördjupas i en redan rotad tro och dels att man blir mer öppen inför tanken på en högre makt och börjar ifrågasätta olika påståenden som har med tron att göra. Mitt syfte är inte att komma fram till en generalisering av körsångare i stort, utan att finna möjliga mönster. Min förhoppning med detta arbete är att jag i slutet ska kunna göra frågetecknet i detta arbetes titel till ett utropstecken, alltså att kunna konstatera att körsången är en av många möjliga vägar till religiös erfarenhet.

1.3 Problemformulering

Då det är tydligt att körsången är en väldigt viktig del av Svenska kyrkan och många, både troende och icke troende, lockas att sjunga i kör vill jag veta om körsångare påverkas av att sjunga i kör just inom Svenska kyrkan.

1.4 Frågeställning

Min frågeställning lyder: *Påverkas Svenska kyrkans körsångare i sin tro av att sjunga i kör och i så fall hur?*

Till denna frågeställning har jag följande underfrågor:

- Behöver man ha en redan existerande trosgrund för att förändras i sin tro?
- Kan man sätta likhetstecken mellan körupplevelse och gudsupplevelse?

1.5 Avgränsning

Jag har valt att koncentrera min undersökning till att gälla körsångare inom Svenska kyrkan. Att blanda in fler samfund hade blivit alldeles för omfattande. Ytterligare en avgränsning är att jag endast har utfört enkätundersökningen i två körer, eftersom jag även har valt att göra en mer djupgående intervjustudie, vilken tog mer tid i anspråk. Till intervjustudien har jag begränsat mig till att intervjua fyra kvinnor (som sedan bara blev tre) och fyra män. Körsångarnas förändring i tro har jag valt att undersöka endast utifrån deras eget perspektiv och jag har därför helt utelämnat körledarens perspektiv. I min undersökning har jag också

utelämnat frågan om huruvida utbildning och arbete spelar någon roll i förändringen av tron och valt att helt koncentrera mig på körsången och faktorer som har med körsången att göra.

1.6 Precisering av begrepp

Körsångare: Med detta begrepp syftar jag endast på körsångare inom Svenska kyrkan.

Stadskören: Denna kör är verksam i en stad med cirka 80.000 invånare.

Landsortskören: Denna kör är verksam i en by med cirka 3000 invånare.

Kyrkan: I denna uppsats syftar jag, med detta begrepp, alltid på Svenska kyrkan.

Gud: Detta begrepp innefattar i denna uppsats även begreppet "högre makt".

Tro/gudstro: Dessa båda begrepp syftar på en tro på Gud eller en tro på en högre makt.

Troende: När jag använder detta begrepp i anslutning till min enkätundersökning syftar det till dem som har svarat "ja" på frågan om de tror på Gud.

Andlig upplevelse/andlighet: Då jag talar om andlighet i denna uppsats använder jag mig av Birgitta Laghés beskrivning av begreppet, vilken är: "En andlig upplevelse kan uttryckas som en erfarenhet av en gränsöverskridande dimension av verkligheten. Den kan beskrivas som ett möte med en personlig Gud eller som en erfarenhet av ett Vara eller en kraft."²

1.7 Disposition

Denna uppsats är indelad i sju kapitel. Kapitel ett ger läsaren en introduktion i ämnet, med bland annat problembakgrund, syfte och frågeställning. I kapitel två berättar jag kort om min tidigare uppsats i samma ämne och jag nämner även en del bakgrundsinformation om körsång i allmänhet och körsång i Svenska kyrkan. I det tredje kapitlet går jag noggrant igenom den metod som jag har använt mig av och jag berättar hur jag har gått tillväga då jag har utfört de olika undersökningarna. I kapitel fyra ges en kort presentation av deltagarna i de olika undersökningarna samt av litteraturen. Innehållet i denna litteratur presenteras mer utförligt i kapitel fem som är en genomgång av några av de teoretiska synsätt som finns inom områdena musik och tro. I det sjätte kapitlet presenterar jag mitt resultat och diskuterar det med hjälp av det jag har kommit fram till utifrån litteraturen. Slutligen går jag i kapitel sju igenom den slutsats som jag har kommit fram till och jag ger även förslag till fortsatt forskning i ämnet. Längst bak i denna uppsats kan man hitta källförteckning, enkäten och intervjuguiden.

² Laghé, s. 150-151.

2 Bakgrund

2.1 Tidigare uppsats om körsång och gudstro

Jag har tidigare skrivit en uppsats i religionspsykologi om 7,5 hp som behandlade just frågan hur körsångare påverkas i sin tro av att sjunga i kör inom kyrkan. Jag kom då fram till att musiken påverkar oss människor på ett eller annat sätt och att människor faktiskt kan påverkas i sin tro av att sjunga i kyrkliga körer. Ytterligare en slutsats som jag kunde dra då var att man inte behöver ha någon trosgrund för att påverkas trosmässigt av körsången. De slutsatser som jag drog i den förra uppsatsen kan dock inte sägas vara tillförlitliga eftersom undersökningen som jag gjorde då var väldigt liten och bestod endast av en kör. Trots detta tyckte jag att resultaten som jag fick fram var intressanta och värda att undersöka närmare, vilket ledde till detta examensarbete.

2.2 Allmänt om körsång

Körsjungandet i Sverige är en stor rörelse som de senaste åren har växt sig allt större, i alla fall i Svenska kyrkan. Man kan dock se att körsången har blivit mer synlig även utanför Svenska kyrkan, med bland annat TV-programmet *Körslaget* och körevenemanget *Toner för miljoner*, som också det sändes i TV. Körsången engagerar gammal som ung, man som kvinna, expert som amatör, troende som icke troende och så vidare. Alla kan sjunga i kör och det märks också på de typer av körer som finns runt om i världen, men även om man bara granskar körverksamheten i Sverige.

2.3 Körsången i Svenska kyrkan

I denna uppsats ska jag koncentrera mig på körer inom Svenska kyrkan och lämnar därför andra körer utanför. Körsångarna i Svenska kyrkan bildar tillsammans den största lekmannagruppen i Svenska kyrkans verksamhet.³ I Svenska kyrkan fanns det 2007 nästan sextusen körer och dessa hade tillsammans nästan hundratusen medlemmar i alla åldrar.⁴ De körer som är medlemmar i *Förbundet Kyrkomusik i Lunds stift* (FKL) hade samma år tillsammans 13 000 körsångare.⁵ FKL är ett delförbund av *Sveriges kyrkosångsförbund*

³ Sveriges kyrkosångsförbund, "Kyrkosångsrörelsen – mitt i kyrkan".

⁴ Svenska kyrkan, "Körer 2001-2007, tabell och diagram (xls, 22Kb)".

⁵ Förbundet kyrkomusik i Lunds stift, "FKL".

(SKsf), ”som i sin tur är en självständig organisation inom Svenska kyrkan men i nära samarbete med den rikskyrkliga organisationen”.⁶ Mina tankar om musikens betydelse i Svenska kyrkan, som jag nämnde i inledningen, stämmer väl överens med vad SKsf skriver om sin verksamhet:

Kyrkan behöver körerna och körsångarna oerhört väl, i en tid då gudstjänsten behöver förnyas och fördjupas. Hur skulle det kunna ske utan körsång och kyrkomusik? Vi alla i SKsf tror på sången, på gemenskapen i körerna, på gudstjänstens betydelse, på trons inspirerande makt.⁷

Vidare skriver de, i samband med sina visioner att:

Musiken är en omistlig del av kyrkans gudstjänstliv därför att den erbjuder, värnar och förstärker det relationsmönster som finns i kyrkan. D.v.s. relationen mellan människa och Gud [...].⁸

Detta stämmer väl överens med mitt antagande om att det kan uppstå en relation mellan människa och Gud med hjälp av körsången.

⁶ Förbundet kyrkomusik i Lunds stift, ”Kyrkosångsrörelsen mitt i kyrkan”.

⁷ Sveriges kyrkosångsförbund, ”Detta gör vi”.

⁸ Sveriges kyrkosångsförbund, ”SKsf:s styrelsekonferens: Visioner och riktning”.

3 Metod

3.1 Vetenskapliga utgångspunkter och förhållningssätt

Jag har valt att utgå ifrån två olika undersökningar i detta arbete, nämligen en enkätundersökning och en intervjuundersökning. Båda undersökningarna tillsammans och enkätundersökningen ensam är en explorativ undersökning, vilket innebär att huvudsyftet med undersökningen är att få mesta möjliga kunskap om mitt problemområde.⁹ Intervjuundersökningen ensam är däremot deskriptiv på så sätt att jag däri begränsar mig till de delar av mitt problemområde som är mest relevanta och beskrivningen blir därmed mer detaljerad än i enkätundersökningen.¹⁰

I denna uppsats arbetar jag empiriskt¹¹ då jag huvudsakligen utgår ifrån mina egna undersökningar och observationer av körsångare och deras tro, alltså observationer av verkligheten. Dessa undersökningars resultat kommer jag sedan att jämföra med de teoretiska synsätt som jag beskriver i kapitlet ”Teoretiska synsätt inom området musik och tro”, för att på så sätt kunna stödja mina undersökningar. Nästa steg blir att, genom de olika teorierna och mina undersökningar, antingen verifiera eller falsifiera mitt antagande om att människan kan komma närmare Gud genom körsången. Eftersom min studie grundar sig på människor och deras uppfattningar och känslor om körsång och gudstro behöver jag utgå ifrån flera teorier för att kunna stödja mina undersökningar. Detta beror på att människan hela tiden förändras och det är därför nästintill omöjligt att komma fram till en enda ”verklig” teori.¹² Enligt Kvale är det också viktigt att man som forskare inte försöker hitta den sanna meningen när man undersöker människors upplevelser. Han menar att meningen utvecklas och uppstår i relationen mellan forskare och undersökningssperson.¹³ Detta gäller främst vid intervjuer, eftersom relationen mellan forskare och undersökningssperson är mest påtaglig vid sådana situationer.

I mitt arbete med att försöka relatera teori och verklighet till varandra har jag utgått ifrån ett abduktivt sätt att arbeta.¹⁴ Det abduktiva arbetssättet är en kombination av induktion och deduktion, där man till att börja med utgår ifrån ett induktivt arbetssätt som kännetecknas av att man formulerar en teori utifrån ett enskilt fall. Detta har jag gjort då jag på grundval av

⁹ Patel & Davidsson, s. 12.

¹⁰ Patel & Davidsson, s. 13.

¹¹ Patel & Davidsson, s. 18.

¹² Patel & Davidsson, s. 22.

¹³ Kvale, s. 204.

¹⁴ Patel & Davidsson, s. 24.

min förra uppsats i ämnet menar att körsångare kan påverkas i sin tro av att sjunga i kör inom kyrkan.¹⁵ Därefter har jag arbetat deduktivt genom att pröva denna teori på nya undersökningar.¹⁶ Detta sätt att arbeta på leder sedan till att man antingen kan verifiera sin redan existerande teori eller att man utvecklar en ny teori.

3.2 Enkätundersökningen

3.2.1 Metodologisk utgångspunkt

Jag byggde min enkät på en huvudfråga, vilken lyder ”Påverkas körsångare i sin tro av att sjunga i kör inom Svenska kyrkan, och i så fall hur påverkas de?” Anledningen till att jag valde att göra en enkätundersökning var dels för att få ett brett, kvantitativt underlag¹⁷ att bygga min uppsats på och dels för att få ett underlag till min intervjuundersökning, som jag ville göra mer kvalitativ än enkätundersökningen. I mitt arbete med enkäten utgick jag ifrån Vetenskapsrådets forskningsetiska principer.¹⁸

3.2.2 Val av deltagare

För enkätundersökningen valde jag två körer. Den ena valdes på grund av att det var samma kör som medverkade i enkätundersökningen i min tidigare uppsats och jag visste att de var villiga att ställa upp igen. Den andra kören valdes till stor del på grund av dess avvikande från den första kören, bland annat genom att vara en stadskör, till skillnad från en landsortskör och genom att vara ledd av en man, till skillnad från landsortskören som var ledd av en kvinna. Dessa eventuella faktorerers betydelse för slutresultatet ville jag nämligen ha med i min undersökning.

3.2.3 Genomförande

Jag började med att, utifrån min ovan nämnda huvudfråga, fundera över vad jag ville veta. Sedan bröt jag ner de olika problemområdena i mindre delområden, jag utförde en så kallad operationalisering.¹⁹ Exempel på dessa delområden är bakgrundsfrågor, personlig gudstro, personlig gudsrelation, kyrklig aktivitet, musikalisk upplevelse och så vidare. Därefter kunde jag börja konstruera enkätfrågorna. Vad jag tänkte särskilt noga på när jag konstruerade

¹⁵ Patel & Davidsson, s. 24.

¹⁶ Patel & Davidsson, s. 23.

¹⁷ Ejlertsson, s. 10.

¹⁸ Vetenskapsrådet.

¹⁹ Ejlertsson, s. 41.

frågorna var att ha ett så enkelt språk som möjligt,²⁰ att frågorna skulle kunna tolkas på endast ett sätt,²¹ att frågorna inte skulle vara ledande²² och frågornas ordning så att enkäten inte uppfattades som rörig och osammanhängande.²³ (Huruvida jag lyckades eller inte kan Du läsa om under rubriken ”Kritisk granskning av metoden”). De flesta av frågorna hade fasta svarsalternativ, främst på grund av tidsaspekten då öppna frågor kräver mer tid i analysarbetet.²⁴ Ett par frågor var jag dock tvungen att konstruera som öppna frågor, då de handlade om att beskriva en upplevelse. När jag hade sammanställt enkäten lämnade jag den till min handledare för att få synpunkter och förslag på förbättring. Därefter gjorde jag en del justeringar och lämnade sedan in enkäten för upptryckning.

Enkätundersökningarna genomfördes den 26 februari 2009 och den 18 mars 2009. Jag besökte körerna för att dela ut enkäterna personligen, dels för att slippa onödiga portokostnader och dels för att jag trodde på högre svarsfrekvens om jag själv visade mig för körerna. Undersökningarna utförde jag i den ena kören i slutet av ordinarie körrepetition och i den andra kören i pausen av ordinarie körrepetition. Innan jag delade ut enkäten läste jag upp följande information:

Mitt namn är Johanna Ljungström och jag håller på att skriva mitt examensarbete i religionspsykologi på religionsvetenskapliga programmet. Jag skulle vara väldigt tacksam om ni ville hjälpa mig med att fylla i dessa enkäter. Det är naturligtvis frivilligt, men ju fler som fyller i enkäten desto bättre blir kvaliteten på undersökningen. Allt material kommer att behandlas konfidentiellt och det är bara jag och eventuellt min handledare som kommer att titta på enkäterna. Jag ber er att svara så ärligt som möjligt och att inte diskutera era svar med varandra. Vid funderingar eller frågor är ni välkomna att kontakta antingen mig eller min handledare och våra kontaktuppgifter finns på de papper som ni kan ta vid utgången. Jättestort tack för att ni vill ställa upp!

Det tog mellan fem och tio minuter för kördeltagarna att fylla i enkäterna och jag samlade in de flesta på plats, förutom i den kör som fyllde i enkäten efter repetitionens slut, då det var några av dem som tog hem enkäten och fyllde i den senare. Körledaren deltog inte i undersökningen på grund av att undersökningen handlade om körsångares, och inte körledares, påverkan av körsång.

²⁰ Ejlertsson, s. 42.

²¹ Ejlertsson, s. 43.

²² Ejlertsson, s. 46-49.

²³ Ejlertsson, s. 85.

²⁴ Trost 1994, s. 68.

3.2.4 Sammanställning och analys

Sammanställningen av enkäterna gjorde jag med hjälp av datorprogrammet SPSS. Till att börja med nummerade jag alla enkäterna, om jag skulle behöva gå tillbaka och kontrollera något svar.²⁵ Därefter förde jag in alla frågorna i programmet och sedan svaren, en enkät i taget. På grund av att antalet enkäter inte var så stort och för att underlätta analysarbetet slog jag ihop svaren på frågorna 2, 3, 4b, 10, 11, 14, 15, 16 och 20 a-m.

Fråga 2, som handlade om ålder på deltagarna, delade jag in i tre kategorier, nämligen ”Yngre”, ”Medelålders” och ”Äldre”. Åldern i den första kategorin bestämde jag till 21-39, i den andra kategorin 40-59 och i den tredje kategorin 60-76. Då jag inte kunde hitta någon tidigare gjord åldersindelning för just körer utgick jag ifrån min egen tanke på vilka åldrar som ingår i de tre kategorierna.

Fråga 3 och 4b, som båda handlade om hur länge man har sjungit i olika körer, delade jag in i fyra kategorier, nämligen ”Inte så länge” (1-2 år), ”Ganska länge” (3-4 år), ”Länge” (5-10 år) och ”Väldigt länge” (10 år och uppåt).

Fråga 10 och 11, som handlade om personernas böneliv, delade jag in i kategorierna ”Ofta” (dagligen - några gånger i veckan), ”Ibland” (några gånger i månaden), ”Sällan” (några gånger i halvåret – några gånger om året) och ”Aldrig”.

Frågorna 14, 15 och 16, som handlade om gudstjänstdeltagande, delade jag in i kategorierna ”Ofta” (minst en gång i veckan - minst en gång i månaden), ”Ibland” (några gånger per halvår), ”Sällan” (några gånger per år - endast vid stora högtider) och ”Aldrig” (denna sista kategori finns inte med på fråga 14).

Slutligen delade jag in frågorna 20 a-m i kategorierna ”Stämmer”, ”Varken eller” och ”Stämmer inte”. Genom att göra dessa kategoriseringar fick jag ett mer överskådligt material att arbeta med.

I enkäten hade jag med två öppna frågor som jag var tvungen att kategorisera för att kunna databehandla dem.²⁶ Fråga 8c var det dock ingen mening att kategorisera då det bara var 12 av 92 som svarade på denna fråga. Fråga 9 – *Beskriv den Gud du tror på* – var det däremot betydligt fler som hade svarat på, nämligen 52 stycken, vilket gjorde denna fråga värd att kategorisera. De tydligaste tendenserna som jag kunde hitta i dessa svar var att en del nämnde egenskaper som endast handlade om att människan tar emot något från Gud, medan andra nämnde egenskaper som handlade både om att människan tar emot något från Gud och att hon ger något tillbaka. Några av svaren beskrev inte hur man såg på Gud, så de svarade

²⁵ Trost 1994, s. 106.

²⁶ Ejlertsson, s. 95.

alltså inte på frågan. Jag delade därmed in fråga 9 i tre kategorier – ”Givande och tagande”-syn, ”Tagande”-syn och ”Svarar inte på frågan”. Exempel på hur jag har kategoriserat svaren följer i tabellen nedan:

Fråga:	Exempel på svar:	Kategori:
Beskriv den Gud/högre makt som du tror på med max tio egenskaper (t.ex. glad, omtänksam osv.)	<ul style="list-style-type: none"> – Glad, god, rättvis, förstående, förlåtande, omtänksam, krävande. – Kärleksfull, samtalspartner, hållande, ibland oförståelig, tröstande, ärlig, evighetsskapande, meningsskapande, sanningsfull. 	Givande och tagande-syn
	<ul style="list-style-type: none"> – Förlåtande, omtänksam, stödjande, bärande. – Treenig, kärleksfull, rättvis, mäktig, evig, faderlig, tröstgivande. 	Tagande-syn
	<ul style="list-style-type: none"> – Min förankring i allt, hela min livsfilosofi. – Jag tror på ett större sammanhang som allt levande och universum är del av. Alla människor, djur och växter hör ihop. 	Svarar inte på frågan

När jag slutligen hade lagt in allt material i SPSS och kategoriserat de variabler som krävde detta kunde jag börja bearbeta materialet. Eftersom jag i min undersökning är intresserad av hur olika faktorer påverkar varandra bestämde jag mig för att bearbeta materialet i korstabeller. På detta sätt kunde jag se hur två eller flera variabler i någon bemärkelse samvarierade.²⁷

3.3 Intervjuundersökningen

3.3.1 Metodologisk utgångspunkt

I min intervjuundersökning utgick jag ifrån enkätundersökningen på så sätt att jag undersökte svaren i enkäten för att se vad jag ville veta mer om. Jag letade även efter sådant som

²⁷ Ejlertsson, s. 106.

utmärkte sig i enkätundersökningen och som var särskilt intressant för min frågeställning. Syftet med att göra en intervjuundersökning var att jag skulle kunna komma in mer på djupet av problemområdet och undersöka deltagarnas känslor och upplevelser på ett mer djupgående sätt. Kvale beskriver detta på följande sätt: ”Den kvalitativa forskningsintervjun söker beskriva och förstå meningen hos centrala teman i den intervjuades livsvärld.”²⁸ Jag var även ute efter att hitta mönster i de intervjuades känslor och upplevelser, vilket också bidrog till att en kvalitativ undersökningsform lämpade sig bäst.²⁹ Jag utgick, även i intervjuundersökningen, från Vetenskapsrådets forskningsetiska principer.³⁰

3.3.2 Val av deltagare

Till min intervjuundersökning valde jag åtta deltagare. Deltagarna bestod av två kvinnor från varje kör och två män från varje kör, vilket jag valde på grund av att jag ville veta om kvinnornas upplevelser skiljer sig från männens. Anledningen till att jag valde att intervjua endast åtta personer berodde först och främst på tidsaspekten då intervjustudier är väldigt tidskrävande.³¹ Ytterligare en anledning var att materialet skulle gå att hantera och att jag skulle kunna få en överblick av de olika intervjuerna, för att på så sätt se skillnader och likheter.³² Tyvärr var det en av kvinnorna som glömde bort vårt inbokade möte och det gick dessvärre inte att hitta någon annan tid som passade oss båda, vilket ledde till att det endast blev sju intervjuer, tre kvinnor och fyra män.

I enkäten ställde jag som sista fråga om personen kunde tänka sig att ställa upp i en intervju, genomförd av mig, vid ett senare tillfälle. Om man svarade ”ja” på denna fråga fick man skriva sitt namn och telefonnummer på enkäten för att jag skulle kunna kontakta personerna om en intervju blev aktuell. Anledningen till att jag lät personerna, som var villiga att ställa upp på en intervju, skriva sina kontaktuppgifter på enkäten var att jag ville ha personer till intervjuerna som ansåg sig ha förändrats i sin tro under den tid som de hade sjungit i kör. Jag funderade först på att låta dem som kunde tänka sig att ställa upp i en intervju skriva sitt namn och telefonnummer på ett annat papper, avskilt från enkäten, för att på så sätt behålla enkäternas anonymitet. Detta skulle dock medföra att jag inte skulle kunna välja ut de personer som hade förändrats i sin tro, vilket i sin tur skulle leda till att jag hade behövt göra fler intervjuer.

²⁸ Kvale, s. 34.

²⁹ Trost 1996, s. 16.

³⁰ Vetenskapsrådet.

³¹ Kvale, s. 99.

³² Trost 1997, s. 110.

3.3.3 Genomförande

Eftersom jag ville fördjupa mig i körsångarnas upplevelser av körsång och gudstro med intervjuerna blev formen på intervjun öppen, men eftersom jag själv ville bestämma frågeområdena för att få den kunskap som krävdes för detta arbete blev formen även riktad. Jag bestämde alltså intervjuformen till en riktad öppen intervju.³³ Därefter började jag planera upplägget på intervjun. En riktad öppen intervju består egentligen bara av frågeområden som man sedan utgår ifrån då man ställer frågorna,³⁴ men eftersom jag är relativt ovan vid att intervjua bestämde jag mig för att skriva ner färdiga frågor för att ha en mall att gå efter. Detta ledde till att intervjun inte blev renodlat riktad öppen, utan en blandning mellan riktad öppen och halvstrukturerad.³⁵ Jag började dock med att fundera ut vilka frågeområden jag ville täcka in i intervjun för att sedan, utifrån dessa frågeområden, skapa frågor. När jag kände mig färdig med min intervjuguide diskuterade jag den med min handledare och jag skickade den även till ytterligare en lärare vid CTR för synpunkter och förslag till förbättring. Några småjusteringar gjordes innan jag skrev ut den färdiga guiden (se bilaga 2).

Intervjuerna ägde rum mellan den 8 april 2009 och den 8 maj 2009 på den plats som passade intervjupersonerna bäst och de varade mellan 25 och 60 minuter. Jag tog kontakt per telefon med de personer som jag hade valt ut och frågade om de fortfarande kunde tänka sig att ställa upp på en intervju, vilket alla de tillfrågade kunde. Jag bokade sedan in en tid och en plats med dem. Varje intervju började med att jag informerade om sådant som intervjupersonen har rätt att veta,³⁶ vilket jag går igenom mer detaljerat under rubriken ”Etiska reflektioner”.

Eftersom jag inte har gjort så många intervjuer innan detta arbete var det vissa saker som jag tänkte extra noga på, bland annat att titta på den jag intervjuade och att inte vara rädd för tystnaden, då denna kan innebära att intervjupersonen funderar på svaret.³⁷ Ytterligare en sak som jag var noga med var att inte ställa de mer känsliga frågorna inledningsvis, då det är viktigt att först bygga upp ett förtroende.³⁸ När jag kände att detta förtroende var uppbyggt kunde jag ställa frågor av typen *Kan du beskriva din gudstro nu jämfört med innan du började i kören?*

³³ Lantz, s. 33.

³⁴ Lantz, s. 56.

³⁵ Kvale, s. 121.

³⁶ Lantz, s. 57.

³⁷ Trost 1997, s. 75.

³⁸ Trost 1997, s. 60.

3.3.4 Sammanställning och analys

Alla intervjuer spelades in med en diktafon och transkriberades sedan ordagrant. När alla intervjuerna var utförda och transkriberade var det dags att sätta igång med analysarbetet. Jag analyserade dock intervjuerna på ytan under arbetets gång och hittade då en del likheter och skillnader hos de intervjuade. Denna föranalys hjälpte mig med hur jag sedan skulle gå vidare i analysen.³⁹ Inför den djupare analysen läste jag materialet grundligt flera gånger och sökte då efter fler likheter och skillnader, men även efter sådant som kunde vara av särskilt intresse för frågeställningen. Jag har valt att redovisa resultatet genom att berätta om det jag har kommit fram till, med hjälp av en del citat från intervjuerna som belyser min analys.⁴⁰

3.4 Kritisk granskning av metoden

Det finns en del faror både med det deduktiva och det induktiva sättet att arbeta på och det är till exempel att man alltid är färgad av egna erfarenheter, egna föreställningar, tidigare forskning på ämnet och så vidare.⁴¹ Detta kan vi dock aldrig helt komma ifrån, då vi omöjligt kan gå in i en undersökning och vara helt objektiva i den meningen att vara nollställd.⁴² Ett sätt att delvis komma ifrån detta är att ha flera uttolkare på samma undersökning. Jag har dock inte haft denna möjlighet och därför har jag i stället försökt att, i stycket ovanför detta, beskriva hur jag har gått till väga under mitt analysarbete.⁴³

Ytterligare faror med valet av metod var att jag är en relativ nybörjare både vad gäller enkätundersökningar och intervjuundersökningar. Detta har bland annat lett till att jag i efterhand har kommit på frågor som jag borde ha ställt för att bättre belysa mitt problemområde. Jag har i efterhand även funderat på om det var bra eller dåligt att jag, när jag delade ut enkäterna, berättade att jag studerade till präst. Detta kan ha påverkat körsångarna på så sätt att de tänkte att jag förväntade mig särskilda svar. Dessa faktorer är jag dock medveten om i mitt analysarbete och jag inser att det, dels på grund av dessa faktorer och dels på grund av undersökningens mindre omfattning,⁴⁴ inte går att göra några generaliseringar då det gäller körsångare och religiös erfarenhet. Detta är dock inte mitt syfte, utan jag vill försöka att finna mönster i körsångares religiösa erfarenhet.

³⁹ Patel & Davidsson, s. 119.

⁴⁰ Kvale, s. 239-240.

⁴¹ Patel & Davidsson, s. 23-24.

⁴² Trost, 1997, s. 103.

⁴³ Kvale, s. 188-189.

⁴⁴ Kvale, s. 260.

Viktigt att belysa för läsaren är att varje utskrift av en intervju i själva utskriftsögonblicket förvandlas till en *tolkning* av intervjun,⁴⁵ varför jag har valt att spara intervjuinspelningarna fram till två veckor efter framläggandet av detta examensarbete så att min handledare eventuellt kan kontrollera utskrifterna.

3.5 Etiska reflektioner⁴⁶

För att säkerställa konfidentialiteten i de båda undersökningarna gjorde jag klart för deltagarna att endast jag och min handledare skulle ha tillgång till enkäterna och intervjuinspelningarna. Jag gjorde också klart för deltagarna i intervjuundersökningen att utskrifterna av intervjuerna skulle finnas tillgängliga för uppsatsens läsare, men att inga namn eller annan information som kunde kopplas till deltagarna skulle publiceras. På grund av detta använder jag mig av fingerade namn då jag redovisar materialet. Vidare informerade jag deltagarna om undersökningens syfte, dess upplägg, deltagarnas frivilliga deltagande och deras rätt att när som helst avbryta sitt deltagande. Jag upplyste också deltagarna om var och när resultatet kommer att redovisas. Då det gällde intervjuundersökningen bad jag om intervjupersonens godkännande att spela in intervjun och upplyste då intervjupersonen om att inspelningen endast gjordes för min egen skull och att den kommer att förstöras två veckor efter framläggandet av mitt examensarbete.

⁴⁵ Kvale, s. 154.

⁴⁶ Vetenskapsrådet.

4 Material

4.1 Enkätpersonerna

Som tidigare nämnts delades enkäten ut till två körer. Den första, som är en "alla kan sjunga"-kör på landsbygden, består av cirka 85 medlemmar varav 61 stycken deltog vid den körrepetition som jag besökte. Av dessa deltog 57 stycken i undersökningen varav 10 män och 47 kvinnor. Anledningen till bortfallet på fyra personer var troligtvis att enkäten delades ut vid körrepetitionens slut och deltagarna fick därför välja om de ville fylla i enkäten på plats eller ta med den hem och lämna vid nästa körrepetition. De flesta stannade kvar, men av dem som tog med sig sina enkäter hem var det alltså fyra som saknades när jag sedan samlade in dem. Åldrarna på dem som fyllde i enkäten var mellan 30 och 76 år.

Den andra kören är en "vanlig" kyrkokör i en större stad. Den består av cirka 50 medlemmar varav 35 stycken deltog vid den körrepetition som jag besökte. Denna gång delade jag ut enkäten i pausen och alla 35 fyllde i den. Av dessa var 13 män och 22 kvinnor. Åldrarna på körmedlemmarna som deltog i undersökningen var mellan 21 och 64 år.

4.2 Intervjupersonerna

Nedan följer en kort presentation av intervjupersonerna.

Ulf är född 1956 och har sjungit i landsortskören i sju år. Han har tidigare sjungit tre år i kör inom Svenska kyrkan eller något annat samfund. Ulf tror på Gud och gjorde det även innan han började sjunga i kör, men tycker ändå att hans tro har fördjupats/förändrats sedan han började i kören. Ulf är inte uppvuxen i en troende familj, men de gick till kyrkan vid stora högtider när han var barn. Hans gudstjänst- och bönevanor i vuxen ålder har inte förändrats nämnvärt sedan han började sjunga i kören. Jag träffade Ulf i församlingshemmet i den församling som kören är verksam och vi samtalade i cirka 60 minuter.

Lars är född 1951 och även han har sjungit i landsortskören i sju år. Lars har dock aldrig tidigare sjungit i kör inom Svenska kyrkan eller annat samfund. Lars trodde inte på Gud innan han började kören, men det gör han nu. Lars är inte uppvuxen i en troende familj och de gick heller inte till kyrkan när han var liten. Innan Lars började sjunga i kören gick han (som vuxen) i kyrkan endast vid stora högtider och han bad några gånger om halvåret. Nu däremot går han i kyrkan några gånger om halvåret (bortsett från när kören är med) och han ber några gånger i veckan. Jag och Lars träffades i Lars hem där vi samtalade i cirka 60 minuter.

Birgitta är född 1946 och har sjungit i landsortskören i sex år, men har aldrig tidigare sjungit i kör inom Svenska kyrkan eller annat samfund. Birgitta tror på Gud sedan innan hon började i kören och hon är osäker på om hennes tro har fördjupats/förändrats i och med kören. Birgitta är uppvuxen i en troende familj och de gick till kyrkan några gånger per halvår när hon var liten. Birgittas gudstjänst- och bönevanor i vuxen ålder har inte förändrats särskilt mycket sedan hon började i kören. Jag träffade Birgitta i hennes hem och intervjun tog cirka 30 minuter.

Lisa är född 1950 och hon var den sista av dem som jag intervjuade i landsortskören. Hon har varit med i kören i cirka sex år och har tidigare sjungit några månader i en annan kör i Svenska kyrkan eller annat samfund. Lisa trodde på Gud långt innan hon började i kören men hon anser ändå att hennes tro har fördjupats/förändrats sedan körstarten. Lisa är uppvuxen i en troende familj som gick till kyrkan några gånger per halvår när hon var barn. Hennes gudstjänst- och bönevanor i vuxen ålder har inte förändrats något sedan hon började i kören. Vårt samtal varade i cirka 40 minuter och ägde rum hemma hos Lisa.

Gunnel är född 1957 och har sjungit i stadskören i tio år. Tidigare har hon sjungit tre år i kör inom Svenska kyrkan eller annat samfund. Gunnel var troende redan innan hon började i kören, men hon anser att denna tro har fördjupats/förändrats i och med kören. Gunnel är inte uppvuxen i en troende familj, men de gick ändå regelbundet i kyrkan. Hennes gudstjänst- och bönevanor i vuxen ålder är oförändrade sedan hon började sjunga i kören. Gunnel och jag samtalade hemma hos henne och samtalet varade i cirka 45 minuter.

Ola är född 1969 och har sjungit i stadskören i sex år. Tidigare har han sjungit i kör inom Svenska kyrkan eller annat samfund i ungefär ett halvår. Ola är osäker på om han tror på Gud eller inte och det var han även innan han började sjunga i kör. Dock anser han att hans tro är fördjupad/förändrad jämfört med innan han började i kör. Ola är inte uppvuxen i en troende familj och de gick till kyrkan endast vid stora högtider när han var barn. Hans gudstjänst- och bönevanor i vuxen ålder har knappt förändrats sedan han började i kör. Jag träffade Ola i församlingshemmet i den församling som kören tillhör och vårt samtal varade i cirka 25 minuter.

Bertil är född 1949 och har sjungit tre år i stadskören. Han har inte tidigare sjungit i någon kör inom Svenska kyrkan eller annat samfund. Bertil tror på Gud, men innan han började sjunga i kör var han osäker på om han trodde eller inte. Han är dock osäker på om hans tro är fördjupad/förändrad nu jämfört med tidigare. Bertil är inte uppvuxen i en troende familj och de gick heller inte till kyrkan. I vuxen ålder har Bertils bönevanor inte förändrats sedan han började sjunga i kör. Han har dock börjat besöka kyrkan mer regelbundet än innan

han började sjunga i kör. Bertil är anställd i Svenska kyrkan och jag träffade Bertil på hans arbetsplats där vi samtalade i cirka 25 minuter.

4.3 Litteratur

Den litteratur som jag har använt mig av i detta arbete vill jag kalla för sekundärlitteratur. Anledningen till detta är att jag ser enkätstudien och intervjustudien som huvudkällorna för detta arbete, då det är dem jag bygger hela arbetet på. För att kunna stödja de teorier som jag kommer fram till med hjälp av mina undersökningar har jag dock behövt knyta an till relevant litteratur inom ämnet. De böcker som jag har använt mig av i första hand är Bromanders bok *En folkrörelse med många röster*, Hanssons kapitel "Musik – tro – teologi: Om kyrkomusiken i Svenska kyrkan" i Svenska kyrkans forskningsråds tidskrift *Tro och tanke*, Gabrielssons bok *Starka musikupplevelser*, Palmers kapitel "Ryck ut jacken!" i *Guds närmaste stad* och Stanges & Taylors artikel "Relationship of personal cognitive schemas to the labeling of a profound emotional experience as religious-mystical or aesthetic" i *Empirical Studies of the Arts*. Jag har även använt mig en del av Fagius bok *Hemisfärernas musik*, tre kapitel i *Åtta röster om musik och teologi* nämligen Ellversons kapitel "Kroppen, örat och rösten – om sången som kroppslig och andlig erfarenhet", Sjöbergs och Peterssons kapitel "Konsert är Gudstjänst" och Peterssons kapitel "Frågan om mening i kyrkans musik". Vidare har jag använt Ruuds bok *Varma ögonblick: Om musik, hälsa och livskvalitet*, kapitlet "Andlighet och gudstjänstliv" av Laghé i boken *Guds närmaste stad* och ett kapitel i *The Oxford handbook of music psychology* nämligen Slobodas, Lamonts & Greasleys kapitel "Choosing to hear music: motivation, process, and effect". Jag har också några hänvisningar till kapitlet "»Jag kände mig religiös och musiken var min gud«: Om starka musikupplevelser och deras religiösa aspekter" av Lindström Wik i boken *Liturgi och språk*, Winterstrids artikel "Musiken öppnar våra sinnen" i *Kyrkans tidning* och till sist Tobins bok *Den underbara harmonin*. För att få kunskap om körsången i Svenska kyrkan använde jag mig av Sveriges kyrkosångsförbunds hemsida, Förbundet kyrkomusik i Lunds stifts hemsida och Svenska kyrkans hemsida. Slutligen har jag använt mig av en del metodböcker som dock inte behöver någon närmare presentation här, utan kan hittas i källförteckningen.

5 Teoretiska synsätt inom områdena musik och tro

5.1 Körverksamheten i Svenska kyrkan

Jonas Bromander har i sin studie ”En folkrörelse med många röster” undersökt Svenska kyrkans körverksamhet på ett statistiskt plan med syftet ”att ge en bred bild av den kyrkomusikaliska verksamhet som under den senaste hundraårsperioden vuxit sig mycket stark”.⁴⁷ Jag ska här kortfattat gå igenom de resultat⁴⁸ som är av intresse för min egen undersökning.

Könsfördelningen i Bromanders undersökning säger han stämmer överens med resultatet i en motsvarande studie, nämligen att ca 75 % av körsångarna är kvinnor. Då det handlar om gudstjänst- och bönevanor nämner Bromander att man vanligtvis brukar komma fram till att kvinnors gudstjänst- och bönevanor är starkare än mäns. Tyvärr följer Bromander inte upp detta i sin egen undersökning. Vad gäller åldersfördelningen i stadskörer respektive landsortskörer kan det nämnas att stadskörerna har generellt fler yngre sångare och färre äldre sångare i jämförelse med landsortskörerna. Vidare tar Bromander upp körsångares tro och delar då upp svaren i fyra grupper, nämligen ”bekännande kristna”, ”egen tro”, ”agnostiker” och ”ateist”. För att jag lättare ska kunna jämföra Bromanders siffror med mina siffror i kommande kapitel har jag valt att göra Bromanders två första kategorier till en kategori, nämligen ”troende”. Enligt den senare uppdelningen är 82 % av deltagarna i Bromanders undersökning troende, 13 % agnostiker (de som är osäkra eller inte vet) och endast 4 % ateister (icke troende). Var Bromander gör av den sista procenten nämner han inte. Kvinnor visar sig vara troende i högre grad än män och äldre visar sig vara troende i högre grad än yngre, men det som är allra mest intressant är att över 80 % av körsångarna anser sig vara troende och att en stor del av dessa anser att deras uppväxt har präglats av kristna värderingar. Bromander konstaterar alltså att den religiösa föreställningsvärlden har grundlagts innan körsångarna har börjat sjunga i kör. Bromander nämner dock att de religiösa upplevelserna kan utvecklas medan man sjunger i kör, men att barndomens religiösa erfarenheter verkar vara en förutsättning för denna utveckling. Detta kommer även Laghé in på i sitt kapitel i *Guds närmaste stad*, där hon nämner att de värderingar som vi får i våra tidigare år i livet tenderar att finnas kvar hos oss även i vuxen ålder.⁴⁹

⁴⁷ Bromander, s. 7-8.

⁴⁸ Bromander, s. 12-38.

⁴⁹ Laghé, s. 148.

Bromander kommer i sin undersökning så småningom fram till frågan om varför körsångarna börjar sjunga i kör och de mest framträdande anledningarna är viljan att engagera sig musikaliskt, viljan att engagera sig religiöst och viljan att prova på något nytt. Många angav också att de kände någon i kören och att det var en bidragande orsak till att de började. Det visade sig att stadsbornas motiv till att börja i kör var musikaliska i högre grad än andra gruppers motiv, medan de som bodde på landsbygden hade det religiösa motivet som det främsta. Det religiösa motivet var också mer framträdande hos de äldre än hos de yngre. De som hade religiösa motiv för att börja i kör hade nästan alla en religiös bakgrund från barndomen, vilket är intressant.

Bromander har i sin undersökning även studerat vilka upplevelser som är viktiga för körsångarna i anknytning till körengagemanget. De allra flesta tycker att upplevelser som musikalisk utveckling, starkt välbefinnande och social gemenskap är viktiga, men här dominerar storstäderna en aning. De religiösa upplevelserna, såsom en kristen gemenskap, att ens tro stärks och att ens livsfrågor får möjlighet att utvecklas, är däremot minst dominerande i städerna. Viktigt att nämna är att de religiösa upplevelserna inte är lika vanliga som de musikaliska/sociala. Det finns dock vissa grupper där de religiösa upplevelserna är vanligare, till exempel hos äldre, hos dem med en religiös bakgrund och hos dem som bor på landsbygden.

5.2 Musik, teologi och tro

I sitt arbete med artikeln ”Musik – tro – teologi: Om kyrkomusiken i Svenska kyrkan”⁵⁰ har Elisabet Hansson intervjuat människor som har erfarenhet av kyrkomusiken i Svenska kyrkan för att undersöka musikens funktion i människors trostolkning. Hansson menar att:

[...]det är rimligt att anta att människor kan använda sig av musik för att närma sig och växa i den kristna tron och att det finns ett samband mellan musik och tro.⁵¹

Några tankar som kommer fram hos de intervjuade i artikeln är att musiken har en särskild uppgift i gudstjänsten, nämligen att vara bärare av Ordet. Med hjälp av musiken kan kyrkans budskap bli mer lättillgängligt och det kan beröra på ett djupare plan, menar Hansson.⁵² Denna tanke hänvisar även Tobin till i sin bok där han skriver att redan Luther menade att

⁵⁰ Hansson, s. 38-53.

⁵¹ Hansson, s. 38.

⁵² Hansson, s.42-43.

musiken öppnar människan för Ordet och har en förmåga att väcka känslor hos lyssnaren.⁵³ Luther anknöt till Bibelns ord om både David och Elisa och menade att man kunde spela och sjunga bort sin sorg och ångest. De flesta av intervjupersonerna i Hanssons undersökning är överens om att musiken kan beskriva Gud och att den kan bidra till människors andliga upplevelser och uppfattningar om Gud. En av intervjupersonerna menar att detta kan vara särskilt påtagligt hos körmedlemmar i Svenska kyrkan och säger:

Kören rymmer ett brett spektrum av människor och för dessa fungerar körsången som en katalysator för frågor som livets mening, Gud, andlighet och närhet.⁵⁴

Att musiken kan bidra till en människas väg mot ett kristet liv är de flesta intervjuade överens om, men också att musiken behöver ett komplement för att kunna leda till tro, nämligen samtal.⁵⁵ Elisabeth Edström säger i Maria Winterstrids artikel ”Musiken öppnar våra sinnen” att musiken kan bereda Guds ord hos oss människor.⁵⁶ Lindström Wik menar att musiken har fått en helt annan roll i gudstjänsten om man jämför 1942 års psalmbok med 1986 års psalmbok och framhåller att i 1942 års psalmbok hade många texter samma melodi och man lyssnade sällan till melodin då man skulle välja psalmer till ett visst tema.⁵⁷ I arbetet med 1986 års psalmbok ville man däremot att texten och musiken ”tillsammans skulle bära det kristna budskapet”,⁵⁸ där texten står för det tydliga budskapet och musiken för det känslomässiga.

En av de intervjuade menar att musiken ofta är en anledning för människor att gå till kyrkan. Också i detta sammanhang nämns körverksamheten som en framträdande roll:

Som körsångare vet jag att i kyrkokören, där människor många gånger kommer med för att det är skojigt att sjunga, har efter en tid musiken och sången och musicerandet fört dem närmare livsfrågor, som de inte kommit i närheten av annars.⁵⁹

Gudstjänsten kan också bli mer betydelsefull för människor genom musiken, bland annat genom att den känslomässiga delen av gudstjänsten kan förstärkas.⁶⁰ Att musiken kan vara en bidragande orsak till att man besöker gudstjänsten visar också den statistik som Lindström

⁵³ Tobin, s. 57-58.

⁵⁴ Hansson, s. 40.

⁵⁵ Hansson, s. 44.

⁵⁶ Winterstrid, s. 16.

⁵⁷ Lindström Wik, s. 82.

⁵⁸ Lindström Wik, s. 82.

⁵⁹ Hansson, s. 44.

⁶⁰ Hansson, s. 47.

Wik tar upp i sin artikel, nämligen att det totala antalet gudstjänstbesök minskade med 7,7 % under 1990-99, medan besöken till musikgudstjänster under samma period ökade med 11,5 %.⁶¹

Vidare ser de intervjuade i Hanssons artikel på musiken som en mötesplats som möjliggör både mötet mellan människor och Gud, men också mötet människor emellan. Hansson menar att:

Det gudomliga blir med musikens hjälp nåbart för människan.⁶²

Ytterligare en tanke som kommer fram är att alla människor har en känsla för musik inom sig, bland annat genom hjärtslagen och på samma sätt har alla människor en förmåga att erfara ett gudsmöte.⁶³ Ellverson anknyter i sitt kapitel ”Kroppen, örat och rösten – om sången som kroppslig och andlig erfarenhet” till Andra Vatikankonciliet som ”placerade »den heliga musiken« högst bland alla de konstarter som ingår i liturgin”.⁶⁴ En av anledningarna till detta var just att musiken förstärker Ordet och tillgängliggör bönen bättre. Ellverson citerar även en del forskare inom religionspsykologi/psykologi, vilkas forskningsresultat visar på musikens effekt på människan. Bland andra citerar han professor Owe Wikström som säger:

I gudstjänstrummet erbjuds vi ett språk som talar till vårt allra djupaste inre. Eftersom musik talar till en zon bortom det intellektuella, träffar den en upplevelsevärld som vi visserligen inte kan formulera medvetet men som ligger så latent att den kan manas fram.⁶⁵

Även Sjöberg och Petersson hänvisar till Wikström i sitt kapitel och beskriver då musiken som ”en genväg till Gud”.⁶⁶ Dock ser vägen olika ut för olika människor, men den musik som berör kan ge upplevelsen av ”en relation mellan människan och det Eviga”,⁶⁷ menar Wikström. Edström anknyter också till musiken som ett språk som inte bara är intellektuellt, utan det innehar också känslor som gör att även det undermedvetna kan uttryckas, vilket är anledningen till musikens speciella förmedlingsförmåga till kontakt med Gud.⁶⁸

Petersson hänvisar i sitt kapitel ”Frågan om mening i kyrkans musik” till Andrew Wilson-Dickson, som menar att musikens påverkan på människor beror på deras kulturella

⁶¹ Lindström Wik, s. 85.

⁶² Hansson, s. 46.

⁶³ Hansson, s. 46.

⁶⁴ Ellverson, s. 182.

⁶⁵ Ellverson, s. 182.

⁶⁶ Sjöberg & Petersson, s. 210.

⁶⁷ Sjöberg & Petersson, s. 210.

⁶⁸ Winterstrid, s. 16.

sammanhang.⁶⁹ Petersson hänvisar också till Anders Ekenberg som går på samma linje som Wilson-Dickson och menar att det inte går att skilja sakral och profan musik åt på ett absolut sätt. Ekenberg säger:

Tanken på att någon musik i sig själv skulle vara sakral, helig, dvs. äga ett annat slags vara eller väsen än annan musik, strider dock inte bara mot insikten att musiken är ett mänskligt uttrycks- och kommunikationsmedel, vars innebörd alltid är resultat av en tolkning som någon gör, en tolkning som i sin tur bestäms av kulturkonventioner och erfarenheter. Det är också problematiskt i ljuset av den kristna tron på Gud såsom skapare av en enda odelad verklighet [...].⁷⁰

Petersson själv menar att en människas kultursyn kan bidra till hur öppen man är för andra människors kultur. Hon skriver:

En bredare kultursyn får ofta också teologiska konsekvenser – öppenheten för en människas musik och sånger kan medföra en öppenhet för den människans tro och teologi, hennes gudssyn, människosyn etc.⁷¹

Detta kommer även Ellverson på sätt och vis in på i sitt kapitel då han resonerar kring att ljud kan leda till närvaro och gemenskap.⁷² I detta resonemang hänvisar Ellverson främst till den katolska musikern och ordenssystemen Kathleen Harmon, men även till jesuiten Walter J Ong. Ong menar att ljud bidrar till ett engagemang som går utanför oss själva, vilket i sin tur leder till gemenskap.⁷³ Harmon sammanbinder musiken med bönen och uttrycker detta på följande sätt:

Det finns något i bönen och musiken som gör att de överlappar varandra. [...] Dessa överlappningar har att göra med bönen som personlig närvaro, som gemenskap och som förvandling samt att musiken har en naturlig kapacitet att innefatta dessa verkligheter.⁷⁴

Harmon refererar också till den amerikanske forskaren David Burrows som menar att musiken förenar på så sätt att vi människor inte försöker förstå musiken på samma sätt som när vi talar med varandra, vilket gör att musiken behåller vår uppmärksamhet på ett annat

⁶⁹ Petersson, s. 51-52.

⁷⁰ Petersson, s. 53.

⁷¹ Petersson, s. 47.

⁷² Ellverson, s. 191.

⁷³ Ellverson, s. 192.

⁷⁴ Ellverson, s. 190.

sätt.⁷⁵ Även Johannes Johansson i Maria Winterstrids artikel ”Musiken öppnar våra sinnen” anser att musiken kan skapa gemenskap.⁷⁶ Hansson kommer också in på musiken som gemenskap i sin artikel och hon refererar till en av de intervjuade som säger att ”musiken som mötesplats människor emellan kan bli en brygga till ett möte mellan människa och Gud. Musiken är en växtplats i tron, där musiken kan få människor att växa i tron och föra dem närmare Gud.”⁷⁷

Alla dessa ovan nämnda synsätt har betydelse för mina undersökningar och jag kommer att återkomma till dessa i kapitlet ”Resultat och diskussion”. Men innan jag redovisar mina undersökningsresultat ska jag gå lite djupare in på musikupplevelsens och gudsupplevelsens likheter och skillnader, musikens inverkan på våra känslor och musikens inverkan på vår upplevelse av livskvalitet.

5.3 Musikupplevelse och andlig upplevelse – två sidor av samma mynt?

Ellverson citerar i sitt kapitel ”Kroppen, örat och rösten – om sången som kroppslig och andlig erfarenhet” bland andra psykologen Siv Lindström Wik som har forskat på starka musikupplevelser och hon säger följande:

Fastän ingen i undersökningsgruppen var ombedd att fundera över andliga eller heliga aspekter, använde mer än en tredjedel ett religiöst språkbruk. Människor berättar att de kommer bort från sitt vanliga sätt att tänka, förlorar känslan för tid och rum, blir drabbade och känner frid och harmoni.⁷⁸

Kan det möjligtvis vara så att musikupplevelser kan jämföras med gudsupplevelser? Stange och Taylor skriver om just detta i sin artikel ”Relationship of personal cognitive schemas...”. De menar att religiösa upplevelser har många gemensamma drag med estetiska upplevelser och att det som skiljer dem åt inte ligger så mycket i själva upplevelsen som i individens tolkning av upplevelsen.⁷⁹ Denna tolkning, menar Stange och Taylor, beror bland annat på individens förväntningar av upplevelsen och i vilken kontext den upplevs. Som exempel hänvisar Stange och Taylor till en tidigare undersökning där man frågade människor om de hade upplevt en närvaro eller kraft som gick utanför det vardagliga.⁸⁰ 60 % av dem som

⁷⁵ Ellverson, s. 194.

⁷⁶ Winterstrid, s. 16.

⁷⁷ Hansson, s. 48-49.

⁷⁸ Ellverson, s. 183.

⁷⁹ Stange & Taylor, s. 38.

⁸⁰ Stange & Taylor, s. 38.

svarade ”ja” på frågan ansåg sig vara religiösa, men 39 % av dem som svarade ”ja” ansåg sig inte vara religiösa, vilket är intressant. Stange och Taylor hänvisar till Walter Terence Stace som menar att det finns sju faktorer som ofta associeras till mystiska/religiösa upplevelser och dessa är:⁸¹ 1) en känsla av enhet med universum, 2) en känsla av att det finns liv i allt, 3) en känsla av att den mystiska upplevelsen är mer verklig än verkligheten och att tiden står still, 4) en känsla av glädje och tillfredsställelse, 5) en känsla av att man upplever något heligt eller gudomligt, 6) paradoxala känslor, till exempel känslan av att upphöra att finnas till samtidigt som man fortsätter att finnas till och 7) övertygelsen om att upplevelsen är obeskrivlig. Estetiska upplevelser matchar ofta dessa faktorer men de matchar även Abraham Maslow’s beskrivning av ”peak experience” (ungefär ”höjdpunktsupplevelse”).⁸² Dessa höjdpunktsupplevelser i livet leder ofta till att individen upplever sig som utanför sig själv, att hon känner sig som en enhet med universum och upplever en känsla av oändlighet som inbegriper en förvrängning av tid och plats. Även Gabrielsson hänvisar till Maslow och informerar om att Maslow menade att det är främst genom musik och sex som vi kan få ”peak experience”.⁸³ Stange och Taylor hänvisar till ytterligare forskare, bland andra Mayo, som menar att den mystiska upplevelsen och den estetiska beskrivs båda alltid som intensiva, outgrundliga, obeskrivliga och mystiska.⁸⁴ Dessa ovan nämnda resultat, och även övriga resultat som Stange och Taylor redovisar i sin artikel, visar att mystiska/religiösa och estetiska upplevelser är väldigt lika, kanske till och med identiska, upplevelser som vi är benägna att klassa i enlighet med vår syn på världen.⁸⁵ Lindström Wik skriver i sin artikel, ”>>Jag kände mig religiös och musiken var min gud<<: Om starka musikupplevelser och deras religiösa aspekter”, att ”symboliska och immateriella särdrag”⁸⁶ är karaktärsdrag som finns både hos musiken och religionen och som hjälper oss att komma i kontakt med sådant som för oss är oförståeligt.

Också Gabrielsson kommer in på musikupplevelsernas olika orsaker i sin bok *Starka musikupplevelser*, där han intervjuar människor som har haft starka musikupplevelser. Han menar att det finns tre olika faktorer bakom en musikupplevelse, nämligen ”musiken, människan och situationen”, vilket alltså innebär att samma musik kan ge olika människor olika upplevelser och ge samma människa olika upplevelser i skilda situationer.⁸⁷ Dessa tre

⁸¹ Stange & Taylor, s. 39.

⁸² Stange & Taylor, s. 39.

⁸³ Gabrielsson, s. 534.

⁸⁴ Stange & Taylor, s. 40.

⁸⁵ Stange & Taylor, s. 43.

⁸⁶ Lindström Wik, s. 73.

⁸⁷ Gabrielsson, s. 516.

faktorer är intressanta då Lindström Wik i sin artikel hänvisar till psykiatern Ana Maria Rizzuto som menar att människors gudsbilder formas av ”den religiösa kulturen, individen och dennes relationer”.⁸⁸ Dessa två teorier, Gabrielssons och Rizzutos, går att återknyta till Stange och Taylors teori om individens tolkning av upplevelser, som nämndes tidigare.

Laghé skriver i sitt kapitel i *Guds närmaste stad* om andliga upplevelser. Enligt hennes undersökning är det fler av dem som sällan besöker gudstjänster som har haft en andlig upplevelse än av dem som regelbundet besöker gudstjänsten.⁸⁹ Undersökningen visar också att den andliga upplevelsen inte behöver äga rum i en gudstjänstlokal, utan nästan lika många säger sig ha upplevt något andligt i naturen. Den andliga upplevelsen inbegriper ofta också en känsla av frid och enhet. Detta visar att andliga upplevelser inte behöver vara knutna till en särskild kontext.

Gabrielsson skriver att en upplevelse i samband med musik kan leda till att man börjar reflektera över existensen, att man får en ”ändrad syn på den egna personen, på relationen till andra människor och på tillvaron överhuvudtaget”. Dessa upplevelser beskrivs av några i Gabrielssons undersökning som ”heliga ögonblick i livet”.⁹⁰ Många av dem som han har intervjuat jämför sina starka musikupplevelser med religiösa upplevelser och det är inte bara troende som gör dessa jämförelser, utan även de som är osäkra på vad de tror och de som säger sig vara ateister.⁹¹ Gabrielsson hänvisar bland andra till religionspsykologen Antoon Geels, som har gjort djupa undersökningar av människors religiösa visioner. Gabrielsson kommer fram till att många av de faktorer som Geels har hittat i beskrivningarna av de religiösa visionerna återfinns även i hans undersökningar av starka musikupplevelser, till exempel ”fokuserad uppmärksamhet, känsla av tyngdlöshet, upplevelse av speciellt ljus, känslor som lycka, glädje, frid, trygghet och kärlek, förnimmelse av att nås av direkt tilltal och av att gå upp i något större”.⁹²

5.4 Musik, känslor och livskvalitet

Fagius skriver i sin bok *Hemisfärernas musik* att musikens förmåga att väcka känslor är ett faktum och att det troligtvis är denna förmåga som är grundorsaken till musikens starka betydelse för människan.⁹³ Vidare skriver han:

⁸⁸ Lindström Wik, s. 84.

⁸⁹ Laghé, s. 150-151.

⁹⁰ Gabrielsson, s. 191.

⁹¹ Gabrielsson, s. 216.

⁹² Gabrielsson, s. 538.

⁹³ Fagius, s. 106.

Musik kan vara till tröst och glädje, frammana eller förstärka sinnesstämningar, förjaga missmod, ibland i stället skapa misstämning om musikens karaktär inte motsvarar lyssnarens smak eller sinnesstämning.⁹⁴

Även Ruud skriver om musikens förmåga att väcka känslor i sin bok *Varma ögonblick*. Ruud har i sina undersökningar kommit fram till att de känslor eller höjdpunktsupplevelser som kan skapas av musiken ofta förbinds med livskvalité.⁹⁵ Denna livskvalité förbinds också med den kontakt som man kan få med människor i samband med musikupplevelser. Ruud skriver:

Människor som börjar musicera tillsammans blir synliga för varandra, de känner ömsesidighet och förpliktelser gentemot varandra. Man börjar bry sig om varandra, tar del av varandras liv och känner ofta omsorg.⁹⁶

Vidare stödjer Ruud det faktum att musiken kan ”verka avspännande, lindra smärta, reducera stress och ångest.”⁹⁷ Ruud berättar också om en musikterapeut vars patient fick tillbaka livsgnistan efter att ha lyssnat på *Månskenssonaten*,⁹⁸ vilket är ytterligare ett bevis på att musiken kan skapa livskvalité.

Palmer fortsätter på detta spår i sitt kapitel i *Guds närmaste stad*.⁹⁹ Han skriver om andligheten som en paus från all stress, vilket leder till bättre livskvalité. I hans undersökning beskriver deltagarna att deras andliga upplevelser, det vill säga ”de stunder då de kände sig hela och levande och i kontakt med något större”,¹⁰⁰ infann sig när de fick en paus från livsstressen. Vissa inslag i deltagarnas berättelser om andlighet återkom i flera av berättelserna och dessa var:¹⁰¹ 1) Att slippa alla tekniska prylar och komma till ett avskilt rum eller ut i naturen, 2) att komma bort från all tid som är uppmätt, 3) en tillflykt från omgivningens krav och förväntningar till att få vara för sig själv och 4) att slippa ta eget ansvar och i stället bara ta emot. Palmer beskriver dessa upplevelser som ”individualiserade riter [...]: de är regelbundet återkommande, man söker sig ofta aktivt till dem och de uppfattas som unikt värdefulla stöd i livet, upplevelser att hämta kraft ur.”¹⁰² Palmer ser likheter mellan dessa beskrivningar och bland annat sportpubliken¹⁰³ och som vi kommer att se lite längre

⁹⁴ Fagius, s. 11.

⁹⁵ Ruud, s. 43.

⁹⁶ Ruud, s. 49.

⁹⁷ Ruud, s. 61-62.

⁹⁸ Ruud, s. 65.

⁹⁹ Palmer, s. 277-292.

¹⁰⁰ Palmer, s. 278.

¹⁰¹ Palmer, s. 288.

¹⁰² Palmer, s. 288.

¹⁰³ Palmer, s. 289.

fram i detta arbete finns många av dessa beskrivningar även hos körsångare i deras beskrivningar av körsången.

Gabrielsson tar i sin bok *Starka musikupplevelser* upp att många av dem som han har intervjuat berättar att musiken väcker känslor som är svåra att beskriva,¹⁰⁴ vilket känns igen från ovan nämnda teori hos Stace. Gabrielsson nämner också att akustiken i samband med en musikupplevelse kan ha stor betydelse, då det kan ge känslan av att man fyller ett rum och rummet svarar.¹⁰⁵ Gabrielsson går även in på hur det kan upplevas att sjunga i en stor kör och menar att det är en speciell upplevelse. Han uttrycker det med följande ord:

Det är något speciellt med att stå mitt i en jättekör, befinna sig mitt inne i ljudhavet, känna den väldiga kraften i kören och vara delaktig i ett skeende som går långt utöver vad man kan prestera som enskild person. Alla ingår i samma gemenskap, här finns inga sociala barriärer, alla eggas varandra, stämningen är euforisk, och man kan knappast sluta sjunga.¹⁰⁶

Gabrielsson beskriver också att känslorna som beskrivs av de intervjuade är alltifrån frid till eufori¹⁰⁷ och han nämner att just Bachs passioner kan vara ”en genomgripande upplevelse på mångahanda sätt”.¹⁰⁸ Detta får mig att tänka på ett tillfälle då jag samtalade med en präst och han sa: ”Hade det inte varit för Bach så hade jag aldrig blivit kristen”, vilket tål att fundera på då Bach ibland också kallas för den femte evangelisten.

¹⁰⁴ Gabrielsson, s. 157.

¹⁰⁵ Gabrielsson, s. 166.

¹⁰⁶ Gabrielsson, s. 309.

¹⁰⁷ Gabrielsson, s. 321.

¹⁰⁸ Gabrielsson, s. 311.

6 Resultat och diskussion

6.1 Körverksamheten i Svenska kyrkan

6.1.1 Enkätundersökningen

Till att börja med vill jag återigen förtydliga att på grund av enkätundersökningens begränsade storlek kan de resultat som jag kommer fram till inte ses som representativa,¹⁰⁹ utan bara visa på eventuella mönster hos körer och körsångare.

De två körer som jag har undersökt består av 74 % kvinnor och resten män, vilket stämmer väl överens med Bromanders iakttagelser. Landsortskören utgör 62 % av undersökningens deltagare och stadskören utgör alltså 38 %. Kön fördelningen i vardera kören skiljer sig åt då landsortskören består av 81 % kvinnor, medan stadskören endast består av 63 % kvinnor. Åldersmässigt är det stor skillnad mellan de två köerna. Landsortskören består av endast 4 % yngre, 40 % medelålders och hela 56 % äldre. Stadskören däremot består av 43 % yngre, 51 % medelålders och endast 6 % äldre. Dessa siffror stämmer också väl överens med Bromanders undersökning som visade att det var fler yngre och färre äldre i stadskörer jämfört med i landsortskörer.

Då man tittar på andelen troende i undersökningen är det 63 % som anser sig vara troende, 28 % som inte vet och 9 % som inte är troende. Dessa siffror är snarlika Bromanders siffror. En anledning till att Bromanders ”troende”-grupp är större än min kan vara att jag slog ihop hans två grupper ”Bekännande kristna” (*Jag tror på en personlig Gud*) och ”Egen tro” (*Jag tror på en opersonlig ande eller livskraft*)¹¹⁰ till en grupp, ”Troende”. Det är möjligt att de i min undersökning som kryssade i alternativet ”Vet inte/osäker”, på frågan om man tror på Gud eller en högre makt, hade kunnat anknyta sig till Bromanders grupp ”Egen tro”.

Av dem i min undersökning som tror på Gud tillhör 43 % gruppen ”Äldre”, medan de som inte tror är övervägande medelålders. Intressant att nämna är också att det är 74 % av dem som är troende som är kvinnor. Bromander kom i sin undersökning fram till att äldre och kvinnor i högre grad är troende än yngre och män,¹¹¹ vilket är samma resultat som jag har fått. Drygt hälften av dem som är troende i min undersökning är uppvuxna i en troende familj. Av dem som inte vet och dem som inte är troende är denna siffra mellan 20 och 25 %. Även på denna punkt är resultaten för min undersökning och Bromanders undersökning lika.

¹⁰⁹ Trost 1994, s. 28.

¹¹⁰ Bromander, s. 18.

¹¹¹ Bromander, s. 18.

Vad gäller gudstjänst- och bönevanorna så är det svårt att finna några mönster. Det som går att uttyda av resultaten är att vanorna varierar beroende på kön och ålder. Det är 33 % av männen som aldrig går i kyrkan, medan siffran är 18 % hos kvinnorna. Av de yngre och medelålders är det mellan 25 och 30 % som aldrig går i kyrkan och denna siffra är 12 % hos de äldre. Bönevanorna skiljer sig ännu mer åt, det är 44 % av männen som aldrig ber och 21 % av kvinnorna. Åldersmässigt är det däremot cirka en tredjedel av de äldre och lika många av de medelålders som aldrig ber, medan denna siffra är så låg som 6 % hos de yngre. Av alla deltagarna är det 26 % som aldrig ber och 22 % som aldrig går i kyrkan.

På frågan varför man började sjunga i kör kunde man ange olika faktorer och de fördelade sig på följande sätt: Alla utom en svarade att de började i kör för att de tycker om att sjunga, vilket inte är så förvånande. De som började i kör också för att de tror på Gud var bara 8 stycken av 92 och av dessa var 50 % äldre. 40 % angav att en vän tog med dem till kören. De resultat som jag har kommit fram till på denna fråga är tyvärr inte tillräckligt tydliga för att jag ska kunna jämföra dem med Bromanders undersökning.

6.1.2 Intervjuundersökningen

Först och främst vill jag än en gång betona att intervjuundersökningens syfte var att undersöka intervjupersonernas upplevelser och känslor på ett mer ingående sätt än i enkätundersökningen. Genomgången av intervjuundersökningen kommer därför inte att bli statistisk, utan kommer i stället att mer detaljerat beskriva enskilda personers upplevelser av körsången och faktorer som berör körsången. Intervjuundersökningen är alltså, som jag har nämnt tidigare, deskriptiv till skillnad från enkätundersökningen som är explorativ. Under denna rubrik går jag bara kort igenom en del bakgrundsinformation från intervjuerna.

Ulf uttrycker att han alltid har haft en dröm om att få sjunga i kör, ända sedan han slutade i den kyrkliga ungdomskören. Det fanns dock ingen kör för dem som inte var professionella, vilket gjorde att Ulf inte började i någon kör. Sedan startades det dock en "alla kan sjunga"-kör där Ulf bor och han uttryckte det på följande sätt:

Så då blev det att min fru skickade iväg mig med de orden att "du har tjatat sen vi träffades att du ville göra nåt sånt". Och då var det närheten, det var lika villkor liksom för alla, det var inte några som var professionella utan alla gick dit för att de ville sjunga.

Det var alltså främst viljan att sjunga som gjorde att Ulf började sjunga i kören, men han nämner också att det faktum att han kände många i kören bidrog till, och gjorde det lättare, att börja. Båda dessa anledningar känner vi igen från Bromanders undersökning. Ulf tycker dock

det är synd att det inte är fler män som sjunger i kören och anledningen till det tror han är att det inte anses vara maskulint att sjunga. Ulf värdesätter gemenskapen i kören väldigt högt och menar att det är en otroligt social verksamhet.

Lars började också i kören för att han tycker om att sjunga, men han har tidigare aldrig sjungit i någon kör. Han känner ganska många i kören sedan tidigare, men nämner inte det som någon bidragande orsak till att han började. Däremot är den sociala delen viktig för honom och han nämner att han har fått många nya vänner genom kören.

Även Birgitta nämner viljan att börja sjunga som anledningen till att hon började i kören. Enligt henne är sjungandet det viktigaste och den sociala biten är inte lika viktig. Dock menar hon att sjungandet är ett sätt att umgås socialt, fast utan att prata med varandra och det menar hon är en fin upplevelse.

Lisa är troende sedan många år tillbaka, men hon nämner konstigt nog inte det som någon anledning till att hon började i kören. De faktorer som gjorde att Lisa började sjunga i kören var samma som för många av de andra, nämligen att hon tycker om att sjunga och för att det blir en social gemenskap. Att hon kände några som var med gjorde det lättare att börja. Hon nämner också, precis som Ulf, att en vanlig kör är för avancerad.

Gunnel sjöng tidigare i en ganska avancerad kör, men tyckte inte det var så roligt eftersom variationen inte var så stor och dessutom ansåg hon att körledaren var oambitiös. Sedan träffade hon den körledare som hon har nu på en kyrkokörsträff och blev väldigt fascinerad, vilket var den största anledningen till att hon började sjunga i kören, tillsammans med det faktum att hon tycker om att sjunga. Den sociala delen av körsången tycker Gunnel är rolig, men hon betonar att sången är det som kommer främst. Gunnel kände ingen i kören innan hon började, förutom att hon hade träffat körledaren ett par gånger tidigare.

Ola nämner körledarens kompetens och att kören är trevlig som ett par anledningar till att han började sjunga i kören. Han nämner också att han tycker om att sjunga och att lyssna på den kyrkliga musiken, att den har ett brett spektrum och att den ofta är utmanande. Ola är den enda av dem som jag har intervjuat som nämner den musikaliska utmaningen som en anledning till att börja sjunga i kör. Den sociala ser Ola som en oerhört viktig del. Han menar att det musikaliska är det allra viktigaste, men oftast när man gör musik tillsammans så ger det en kick. Den sociala är alltså en viktig del av det musikaliska, enligt Ola.

Bertil har tidigare sjungit i olika profana körer i flera år, men den som han var med i under längst tid upplöstes och då började han snegla lite på olika kyrkokörer. Sedan lärde han känna körledaren i sin nuvarande kör och var då och lyssnade några gånger på den kören. Bertil säger att eftersom han kände några som var med och tyckte att kören hade en bra

repertoar och de sjöng fint så ville han börja. Dessutom nämner han att han hade ett sug efter kyrkomusik, som han tycker är mycket vackert. Den sociala delen ser Bertil som något positivt och tycker att det ger mycket. Bertil menar att det ofta blir en väldigt fin gemenskap i en kör och hans nuvarande kör är inget undantag.

Vad som går att uttyda av denna genomgång är att sången är det viktigaste för de flesta av intervjupersonerna. Likaså är den sociala delen viktig och för många är det även en av anledningarna till att de har börjat sjunga i kör. Av de intervjupersoner som sjunger i landsortskören är det några som nämner som en viktig faktor att det är lika villkor för alla som är med och att man inte behöver vara jättebra på att sjunga utan alla är välkomna. Här kan man dra en parallell till de olika gudsbilder som några av enkätpersonerna beskrev, nämligen att Gud är kärleksfull, inte dömande, månar om de svaga, trygg, tröstande, överseende etc.

6.2 Körsång, teologi och tro

6.2.1 Enkätundersökningen

Några av körsångarna har förändrats i sin tro sedan de började sjunga i kör inom Svenska kyrkan. 3 körsångare av 92 har gått från att vara icke troende till att vara troende och lika många har gått från att inte veta/vara osäker till att vara troende. 2 stycken har gått från att inte vara troende till att inte veta/vara osäker. Av de 3 troende som tidigare inte trodde är det bara en som är uppvuxen i en troende familj, vilket inte stödjer Bromanders antagande om att en utveckling i tron förutsätter en religiös bakgrund.¹¹² Procentandelen i denna del av min undersökning är dock så pass liten att det inte går att säga något generellt om trosförändring och religiös bakgrund. Det är dock 16 stycken av 72 svarande (av totalt 92) som anser att deras tro har förändrats sedan de började sjunga i kör, vilket är drygt 17 % av alla deltagarna. Av dessa är det 15 stycken vars förändring är positiv i den bemärkelsen att ingen har gått från att tro till att inte tro. 1 person har gått från att ha trott innan hon/han började sjunga i kör till att nu vara osäker. Denna person började dock sjunga i kör som barn, vilket troligtvis innebär att utvecklingen i hennes tro är att hon har vuxit ifrån sin barnatro. Av dem som anser att deras tro har förändrats är det bara 6 körsångare som är uppvuxna i en troende familj och 10 stycken som inte är det. Detta stödjer ytterligare mitt påstående om att Bromander inte har rätt i sitt antagande om att religiös utveckling kräver en religiös bakgrund. De intervjuade i

¹¹² Bromander, s. 37-38.

Hanssons artikel är överens om att musik kan bidra till en människas väg mot ett kristet liv och ingen av dem nämner någonting om att religiös bakgrund ska vara en förutsättning. Dock är det 6 körsångare av de ovan nämnda 10 som gick till kyrkan med sina familjer när de var barn, vilket krånglar till det hela ytterligare. Det är alltså svårt att göra något generellt antagande om en religiös bakgrund är en förutsättning eller inte för att man ska kunna förändras i sin tro, men min undersökning tyder ändå på att det är en förutsättning. Vad som också bör nämnas är att 11 stycken av dem som anser att deras tro har förändrats är kvinnor och 5 stycken är män. Detta säger dock inte så mycket om kvinnors kontra mäns förutsättningar för att förändras i tron, då det är betydligt färre män som har deltagit i min undersökning.

Av den kategorisering som jag gjorde tidigare utifrån vilken sorts gudstro man har var det bara 3 stycken som hade en "Givande och tagande"-syn och 8 stycken som inte svarade på frågan. Resten av dem som svarade, alltså 41 stycken, hade en "Tagande"-syn. Dessa siffror är tyvärr inte möjliga att analysera, eftersom det är så få som avviker från "Tagande"-synen. Vad som kan sägas är att av dem som har antingen en "Givande och tagande"-syn har en majoritet varit med i kör inom kyrkan ganska länge. Det går dock inte att säga något om det är körsången som har påverkat dem till denna gudsbild.

På frågan om hur ofta man bad innan man började i kören och hur ofta man ber idag är det 88 personer av 92 som har svarat. Förändringarna är knappt märkbara då det är en som har gått från "sällan" till "ofta", två från "sällan" till "ofta" eller "ibland" och en från "aldrig" till "sällan". Dessutom är det tre som har gått från "ofta" till "ibland" eller "sällan" och två från "ibland" till "sällan". Det är alltså fler som ber mer sällan sedan de började sjunga i kör än de som har börjat be oftare. Andra Vatikankonciliet tanke om att musiken tillgängliggör bönen bättre kan alltså inte stödjas av min undersökning. För att säkert kunna veta detta hade man dock behövt ta reda på i vilka andra sammanhang som musiken gör sig tillgänglig i deltagarnas liv utanför körsången.

Det som intervjupersonerna i Hanssons artikel säger om att musiken kan bidra till människors andliga upplevelser tycker jag är väldigt intressant. Min undersökning visar att 28 stycken av 88 (fyra stycken svarade inte på frågan) säger sig någon gång ha varit med om en gudsupplevelse eller andlig upplevelse, vilket är cirka 30 % av alla deltagarna. Vad som är intressant är att 47 % menar att musiken förstärker deras gudsupplevelse eller andliga upplevelse. Frågan är om de som anser att musiken förstärker deras andliga upplevelser men som inte säger sig ha haft någon andlig upplevelse ändå jämför musiken med en andlig

upplevelse. Resultatet av dessa båda frågor verkar ju i alla fall tyda på det. Musiken som andlig upplevelse kommer jag dock in på mer i del 6.3.

En av de intervjuade i Hanssons artikel menar, som nämnts ovan, att musiken ofta är en anledning för människor att gå till kyrkan. Det är endast ett fåtal i min undersökning som går mer regelbundet till kyrkan nu jämfört med innan de började sjunga i kör, vilket jag blev förvånad över. Däremot är det 46 % av deltagarna som instämmer i påståendet ”Utan musiken hade jag aldrig gått i kyrkan”. Detta visar alltså att musiken har stor betydelse för om man besöker gudstjänsten eller inte, vilket många av de tidigare nämnda undersökningarna stödjer, till exempel Lindström Wiks statistik som visade att det totala antalet gudstjänstbesök under en period minskade med 7,7 % samtidigt som musikgudstjänster ökade med 11,5 %. Det kan också nämnas att det är knappt 75 % som trivs väldigt bra med att gå i kyrkan och bland dem finns både de som tror, de som inte tror och de som inte vet.

6.2.2 Intervjuundersökningen

Angående hur man har förändrats på olika sätt sedan man började sjunga i kör resonerar intervjupersonerna på följande vis:

Ulf har inte förändrats så mycket i sina gudstjänstvanor sedan han började sjunga i kör, men det beror inte på att han inte vill gå i kyrkan utan på att tiden inte räcker till. Han säger sig ha ett sug efter att gå mer i kyrkan, men att det är tiden som gör att han måste prioritera vissa saker. Han nämner dock inte om detta sug har kommit i och med hans deltagande i kören, eller om det också har funnits tidigare. Däremot har han märkt en skillnad på andra som är med i kören:

Däremot vet jag ett flertal i kören som har börjat att gå, framför allt på de gudstjänsterna där det har varit andra körer inblandade eller andra framträdande med sång, de som har gått i kyrkan och lyssnat som inte har gått tidigare, som har kommit genom detta.

Ulf säger sig däremot ha förändrat sin uppfattning då det gäller sakrala och profana sånger. Tidigare menade han att kören skulle akta sig för att bli en renodlad kyrkokör, men idag har han inga problem med att sjunga typiskt ”kyrkliga” sånger och menar att psalmer, till exempel, är väldigt lättsjungna. Det allra viktigaste är dock inte vilken sorts musik de sjunger utan gemenskapen och stämningen, menar Ulf. Vidare säger Ulf att gudstron har fått större plats i hans liv sedan han började sjunga i kör. Det händer till och med att han sjunger psalmer när han kör bil, vilket aldrig har hänt tidigare. Dessutom menar Ulf att hans gudstro har stärkts sedan han började i kören:

Man har ju fått en annan syn på det hela och som jag sa att det finns någonting mera i en människas existens. Att man, som de brukar beskriva det, går in i en annan dimension. Någonting finns det, det är vad jag tror, och det har ju stärkts utav att man har börjat va mer i kyrkan.

Lars är den som har förändrats mest sedan han började sjunga i kör. Han beskriver det som att han tror mer på alltihop sedan han började sjunga i kör och att det är stor skillnad på honom nu jämfört med tidigare. Dels är han mycket mer i kyrkan nu än innan och han ber oftare. Lars säger:

Jag kan säga många gånger när jag träffar en annan människa att ”Han ser oss här nu”.

Lars menar också att han tycker det är lättare att vara i kyrkan idag, han behöver inte stryka längs med väggarna som han gjorde tidigare, utan går rakt in utan att skämmas. Dessutom besöker han andra kyrkor än i det samhälle där han bor, vilket han inte gjorde tidigare på samma sätt. Lars säger att han troligtvis kommer att ägna sig åt fler kyrkliga verksamheter när han går i pension och anledningen till detta uttrycker han på följande sätt:

Det är kören, till 90 % är det kören. Man kommer nog in i det här med kyrkan omedvetet på något vis.

Lars har förändrats mycket även i sina gudstjänstvanor. Ofta tittar han på TV-gudstjänsten på söndagarna och sedan åker han till den vanliga gudstjänsten i kyrkan också. Han har till och med köpt en psalmbok för att kunna sjunga med i psalmerna och följa med i texterna även när han är hemma. Detta är alltså en man som tidigare bara gick till kyrkan vid stora högtider. I samband med pratet om hans förändringar säger Lars:

Den [välsignelsen] tar jag ju till mig alltså 100 % mer än vad jag gjorde innan kören till exempel, så vad det innebär den här kören vet jag inte, var det ska sluta, jag kanske blir präst till slut [...].

Birgitta nämner inga omvälvande förändringar sedan hon började sjunga i kör, men menar att kören har blåst liv i den tro som hon hade med sig från barndomen, även om den är något utvidgad av olika faktorer idag. Birgitta nämner också att hemkänslan i kyrkorummet har blivit mycket större sedan hon började sjunga i kör.

Lisa nämner, precis som en del andra av de intervjuade, att hon känner sig mer hemma i kyrkorummet sedan hon började sjunga i kören. Annars har hon inte förändrats så mycket i sin tro sedan hon började i kören, eftersom hon har varit troende sedan ungdomen och tron därför är djupt förankrad. Däremot kan hon känna att hennes tro har fördjupats något genom att sångtexterna ger henne många nya tankar och ibland till och med aha-upplevelser, vilket kan vara stärkande för tron, enligt Lisa.

Gunnel är förändrad på så vis att hon har fått upp ögonen för kyrkoåret på ett annat sätt än tidigare:

Jag gillar ju att vara med och sjunga i gudstjänster, framför allt på påsken, det är underbart. Först går det i moll på långfredagen och sedan glädjen på påskdagen, jag blir så lycklig då. Och det hade jag aldrig upptäckt om jag inte hade börjat sjunga i kör.

Gunnel tycker att hennes gudstro har blivit starkare sedan hon började sjunga i kör, men hon vet inte om det bara är körsången som har bidragit till det. Men just påsken har fått en helt annan innebörd för henne och det menar hon är tack vare kören. Hon nämner också predikningar som något som påverkar:

Det är klart man påverkas när man sitter och lyssnar på predikningar många gånger om året i stället för att inte göra det alls, men det beror ju på prästen också.

Den starkaste förändringen för Gunnel kom dock när hon började ta emot nattvarden, vilket hon gjorde första gången i vuxen ålder. Tyvärr fick jag dock inte veta om det var körsången som ledde till att hon tog emot nattvarden eller inte. Däremot nämner hon att viljan att engagera sig i kyrkan beror på körsången och att till exempel tanken på att bli kyrkvård har kommit i och med kören, vilket gör det troligt att även viljan att ta emot nattvarden kan ha kommit av körsången. Gunnel känner sig också mer hemma i kyrkan sedan hon började sjunga i kör.

Ola vill inte kalla sig själv för troende, men han säger sig ha blivit mer positiv till kyrkan sedan han började sjunga i en kyrklig kör och menar att det är viktigt att kyrkan finns. Han säger dessutom att hans andlighet har blivit större sedan han började i kören:

Jo, alltså den är större, i och med att vi är med på gudstjänster och liksom på något sätt tvingas att sitta ner och lyssna och reflektera. Och nattvarden, där kan jag känna en andlighet i själva ritualen.

Bertil var tidigare passivt kyrkotillhörig, som han kallar det, och blev aktiv först när han började arbeta i Svenska kyrkan. Kören har inte påverkat honom på något påtagligt sätt, utan det är mer att han har kommit närmare kyrkan tack vare sitt arbete som har bidragit till att han är mer aktiv.

Ovanstående genomgång visar att körsången kan förändra ganska mycket hos en människa. Det är dock ganska tydligt att det inte endast är körsången som påverkar människor i deras tro utan att det finns fler faktorer som är inblandade. Till exempel är det många av de intervjuade som nämner att deras hemkänsla i kyrkan har stärkts betydligt sedan de började sjunga i kör och att deras mer regelbundna medverkan i gudstjänster har påverkat dem i deras gudstro. Här finns många paralleller till Hanssons artikel, bland annat att många av intervjupersonerna i Hanssons undersökning är överens om att musiken kan bidra till människors andliga upplevelser och uppfattningar om Gud och leda till ett kristet liv, men också att musiken behöver ett komplement för att kunna leda till tro, nämligen samtal. I mina intervjupersoners berättelser är det, som nämnts ovan, dock inte bara samtal som är komplementet, utan även tätare kyrkobesök och en större hemkänsla i kyrkobyggnaden. Ytterligare en parallell finns hos Sjöberg och Petersson som, i sitt kapitel ”Konsert är gudstjänst”, menar att körmedlemmarnas medverkan vid konserter har positiva effekter för körens övriga kyrkliga aktivitet, till exempel medverkan i andra gudstjänster.¹¹³

I följande stycken kommer jag att gå igenom vad intervjupersonerna har sagt angående hur texten respektive musiken påverkar dem, hur viktig musiken är i gudstjänsten och om de känner sig delaktiga i gudstjänsten även när de är med och sjunger i kören.

Ulf känner sig absolut delaktig i hela gudstjänsten när kören är med och sjunger och en stor anledning är att det som kören sjunger ofta hänger ihop med det som prästen säger. Den röda tråden är oerhört viktig för Ulf:

Vi har alltid någon sång som vi sjunger, under tiden man går fram till nattvarden, som har ett budskap som talar om nattvardens innebörd och då känner man sig ju delaktig i nattvarden.

Vidare säger Ulf att han är mycket mer skärpt och lyssnar mer koncentrerat när han är med i gudstjänsten som körsångare. En anledning till det är, enligt Ulf, att han har mer inlevelse och gör något själv i gudstjänsten, i stället för att sitta i bänken och inte göra någonting vilket ofta

¹¹³ Sjöberg och Petersson, s. 212.

leder till att han nickar till. När vi talar om texten respektive musiken så uttrycker Ulf att de berör på olika plan:

Musiken känner man inom sig, medan texterna berör sinnet på ett annat vis [...] man förstår ett budskap. Men däremot utav musiken kan man ibland få riktiga rysningar.

Lars betonar gång på gång hur roligt han tycker det är att sjunga psalmer och säger att han föredrar det framför att sjunga profana sånger. Däremot kan han ibland ha lite svårt för att lyssna på resten av gudstjänsten när han är med i kören, eftersom han ibland är lite nervös och tänker på sången. Han säger dock att nervositeten har blivit mycket mindre sedan han började i kören och att den nästan är borta nu. Lars tycker om att vara med i gudstjänsten som körsångare, men han trivs också väldigt bra med att gå till kyrkan och sitta i bänken och lyssna och han önskar att det var fler som gick till kyrkan:

Någonting måste ske för att det ska bli mer folk i kyrkan. Jag vet inte vad som ska ske, men jag tror att det måste vara mer musik.

Då det kommer till frågan om text respektive musik svarar Lars att han har svårt för att ta till sig texten, han tänker helt enkelt inte så mycket på innebörden. Körledaren brukar dock säga till dem att de måste tänka på vad de sjunger så att det hörs i sången, men Lars har väldigt svårt för det. I stället menar han att det är musiken som påverkar honom och han är fascinerad över att han kan bli så påverkad:

Hur en kör kan göra så här med en människa, det vet jag inte. Eller om man har varit lite mottaglig innan? För jag måste säga att jag sprang inte ner kyrkdörrarna förr. [...] Om någon blir sjuk eller något har hänt i närheten då ber jag till vår Herre och ser om det hjälper, och det har jag aldrig heller gjort förr.

Lars avslutar intervjun med att säga:

Den [kören] har ju förändrat mitt liv, det måste jag ju säga, betydligt.

Birgitta föredrar att sjunga i gudstjänster framför profana konserter och hon känner sig absolut delaktig i gudstjänsten när hon är med som körsångare:

Oja, jag följer ju det [böner och textläsningar] och har utbyte av det, visst.

Birgitta tycker till och med att det är lättare att ta till sig budskapet i texterna när hon sjunger i kören än om hon skulle sitta i bänken. Då det gäller texterna tycker hon det är viktigt att få sjunga om kärlek och fred, sådant hon tycker är viktigt. Däremot har hon svårt att värdera hur texterna respektive musiken påverkar henne:

Bra musik är andlig och då blir det ju ofta sådär att det är mycket som vi människor inte kan klura ut. Ja, det känns som att det bara är att ta emot båda delarna.

En intressant sak som Birgitta nämner när jag frågar om vad det är som har påverkat henne i hennes utveckling i gudstron är deras körledare:

Ja, alltså när du sa frågan då såg jag vår körledare framför mig. Ja, hon är väldigt inspirerande, enormt alltså, och skicklig. Sen är ju sångglädjen pricken över i, det är enormt härligt.

Häri ser jag en koppling till något som Petersson skrev i sitt kapitel, nämligen: ”En bredare kultursyn får ofta också teologiska konsekvenser – öppenheten för en människas musik och sånger kan medföra en öppenhet för den människans tro och teologi, hennes gudssyn, människosyn etc.”¹¹⁴ Det är flera av intervjupersonerna som nämner att körledaren är viktig i deras upplevelse av körsången och detta väcker frågan om körledaren kan vara en möjlig länk mellan musiken och tron, vilket jag tyvärr inte kan ge något svar på i denna uppsats.

Lisa tycker att musiken i gudstjänsten är viktig eftersom den ger en extra upplevelse och en fördjupning. Lisa påverkas starkt av musiken och menar att den sakrala musiken ger en extra dimension. Lisas delaktighet i gudstjänsten är större när hon inte är med och sjunger, för hon menar att hon då kan koncentrera sig på ett helt annat sätt och behöver inte vara nervös för sången eller när hon ska sitta eller stå. Då det kommer till texten respektive musiken tycker Lisa att det är en viktig kombination, men hon värdesätter ändå texten något högre:

Det är ju texten som påverkar en mera, för det är ju texten som bär innehållet. [...] Tonerna är ju bärare av ett innehåll.

Däremot är musiken utan ord viktig för Lisa i andra sammanhang, utanför kyrkan, till exempel när hon kommer hem från en tuff dag på jobbet och behöver rensa hjärnan.

¹¹⁴ Petersson, s. 47.

Gunnel känner sig väldigt delaktig i hela gudstjänsten när hon är med och medverkar som körsångare. Hon säger till och med att hon är mer delaktig när hon är med och sjunger än om hon sitter i bänken. Hon påverkas av musiken på olika sätt vid olika tillfällen:

Vissa sångtexter kan ju ibland bara tala rakt in i en och andra gånger är det musiken som talar till en, det tycker jag varierar mycket. Men egentligen är jag nog främst en textmänniska [...] jag lyssnar mycket på texter och funderar mycket på texter.

Gunnel tillägger också att körsången, för henne, är en anledning till att gå till kyrkan, men när hon väl är där så känner hon att det är viktigt för henne.

Ola är en av få intervjuade som föredrar att sjunga i renodlade konserter framför gudstjänster, men han menar att det beror lite på vad de sjunger och vilken präst det är. Han jämför dock inte musiken som profan eller sakral, utan hans val är beroende av den musikaliska uppbyggnaden. Han framhåller dock att han känner sig mer delaktig och lyssnar mer på prästen i de gudstjänster som kören medverkar i än när han sitter i bänken. Ola nämner också att han till exempel tar emot nattvarden oftare när han är med i kören än när han sitter i bänken. Viktigt att lyfta fram är att trots att Ola inte kallar sig själv för kristen så är gudstjänsten ändå något andligt för honom. Gällande texterna säger Ola att han alltid har varit blind för texter och han bryr sig inte så mycket om vad texterna handlar om, utan det är musiken som berör honom.

Bertil vill gärna ha en blandning av att sjunga i gudstjänstssammanhang och i konsertsammanhang. Han sjunger lika gärna sakral musik som profan. Däremot är han hellre med i gudstjänstssammanhang som körmedlem än sitter i bänken, eftersom det ger honom mer. Det är musiken som betyder mest för Bertil, texten fastnar inte så mycket, men det kan variera något.

Det som här har sagt av intervjupersonerna stämmer överens med bland annat det som en av Hanssons intervjupersoner sa, nämligen att musiken kan vara en anledning för människor att gå till kyrkan, vilket även Lindström Wiks statistik visade. Som jag har nämnt tidigare kan de mer frekventa gudstjänstbesöken leda till att man påverkas, vilket också några av de intervjuade nämner. Många av de intervjuade nämner också att de känner sig mer delaktiga i gudstjänsten när de är med och sjunger och att de har lättare att koncentrera sig på det som sägs. Lisa håller dock inte med om detta, utan känner sig mer koncentrerad när hon sitter i bänken. Detta är intressant då Lisa är den enda av de intervjuade som har en djupt rotad gudstro, vilket leder till frågan om musiken påverkar dem med en inte så djupt rotad tro

mer än dem med en djupt rotad tro. Detta är dock något som jag inte har funnit något svar på i min undersökning, utan får överlämna till eventuell kommande forskning. Vidare är det bara Lisa som nämner musiken som bärare av Ordet, vilket är något som även de intervjuade i Hanssons artikel nämner. Alla de intervjuade i Hanssons artikel är troende och arbetar på något sätt med musik i kyrkan, vilket tyder på att troende ser på musiken på ett annorlunda sätt än icke troende eller dem med en ”nyfödd” tro. Ytterligare något som de intervjuade i Hanssons artikel säger är att kyrkans budskap kan bli mer lättillgängligt genom musiken. Detta påstående stöds av min undersökning då det är många av mina intervjupersoner som påpekar att de är mer koncentrerade på vad som sägs i gudstjänsten när de är med och sjunger i kören.

Något som jag tidigare har nämnt är Gabrielssons teori om att olika faktorer påverkar musikupplevelsen och Rizzutos teori om att olika faktorer påverkar människors gudsbilder. Dessa teorier stöds av min undersökning på så vis att många nämner andra faktorer när de berättar om hur de har förändrats i sin tro eller hur de upplever körsången. Exempel på sådana faktorer är hemkänslan i kyrkorummet, delaktigheten i gudstjänsten och körledarens inspiration.

6.3 Körsångsupplevelse och andlig upplevelse – två sidor av samma mynt?

6.3.1 Enkätundersökningen

Jag återkommer nu till den fråga som jag ställde i del 6.2, nämligen om de som anser att musiken förstärker deras andliga upplevelser men som inte säger sig ha haft någon andlig upplevelse ändå jämför musiken med en andlig upplevelse. Denna fråga går inte att besvara utifrån mina undersökningar, men det går att hitta tendenser som tyder på detta. För det första kan de siffror nämnas som jag tidigare har nämnt, nämligen att 30 % (28 stycken) anser sig ha varit med om en gudsupplevelse/andlig upplevelse och att 47 % anser att musiken förstärker deras gudsupplevelse/andliga upplevelse. En faktor som kan ha bidragit till mitt första nämnda resultat är att min frågeformulering innehöll orden ”gudsupplevelse/andlig upplevelse”. Det är möjligt att svaren hade blivit annorlunda om jag hade utelämnat ”gudsupplevelse”. För det andra är det intressant att det, av de 28 som säger sig ha haft en gudsupplevelse/andlig upplevelse, är 25 stycken som är troende. Detta stödjer flera av de teorier som jag har gått igenom tidigare, nämligen Stanges och Taylors teori om att varje upplevelse är en individuell tolkning som styrs av individens förväntningar och i vilken

kontext upplevelsen äger rum, Gabrielssons teori om att det finns tre faktorer bakom en musikupplevelse, nämligen musiken, människan och situationen, och slutligen Rizzutos teori om att människors gudsbilder formas av den religiösa kulturen, individen och individens relationer. Denna teori stöds ytterligare då jag undersöker frågan om körledaren talar om tro i samband med övningen av sångtexterna. I landsortskören var det 65 % som svarade ”nej” på frågan och 35 % som svarade ”ja”, vilket innebär att de tolkar situationen på olika sätt. Av dem som svarade ”ja” är 75 % troende, vilket tyder på att individernas kontext präglar svaret. Dock är det drygt 60 % av dem som svarade ”nej” som också är troende, vilket gör mitt antagande svagare. Däremot är de som har svarat ”ja” mer frekventa gudstjänstbesökare än de som har svarat ”nej”, vilket kan vara en orsak till att de svarar ”ja” på frågan då de är mer vana vid tal om tro. Detta är dock bara en spekulering från mitt håll.

Av dem som anser sig ha haft en gudsupplevelse/andlig upplevelse går drygt 45 % till kyrkan ofta eller ibland och 55 % går till kyrkan sällan eller aldrig. Detta stämmer väl överens med Laghés undersökning som visade att den andliga upplevelsen inte behöver äga rum i en gudstjänstlokal, utan nästan lika många sa sig har upplevt något andligt i naturen.

6.3.2 Intervjuundersökningen

Jag fick inte ut så mycket av intervjuerna som behandlade körupplevelser kontra andliga upplevelser, men vissa mönster går att uttyda vilka jag behandlar nedan.

Ulf nämner flera gånger att det är svårt att beskriva upplevelser som han har haft i samband med sången och likaså säger han att det är svårt att beskriva sin gudstro, vilket är en beskrivning av religiösa upplevelser och estetiska upplevelser som återfinns både hos Stace och hos Mayo. Gabrielsson menar, som jag tidigare har nämnt, att en musikupplevelse kan leda till att man börjar reflektera över existensen och att ens syn på sig själv och relationen till andra människor förändras. Detta drag går att finna hos Ulf då han bland annat jämför körsångsupplevelsen med andra sammanhang i sitt liv då han har växt som människa. Likaså har relationen till andra människor förändrats:

Man har ju fått knyta kontakt med nya människor som man dels aldrig har sett tidigare och som man i början hade lite förutfattade meningar om. Men de har man ju fått svälja igen, för det har visat sig när man väl lärt känna dem att de är helt underbara människor.

Även Lars berättar om hur han har vuxit som människa sedan han började sjunga i kören och att han nu vågar mera än vad han gjorde innan. Men han har svårt att beskriva upplevelsen som han får med körsången. Det han kan jämföra den upplevelsen med är andra sammanhang

där det finns musik inblandad. På samma sätt tycker han det är svårt att beskriva sin gudstro. Något som är fascinerande hos Lars är att han beskriver hur han bryr sig om människor på ett annat sätt sedan han började i kören:

Det ser jag ju då på vissa som kanske har blivit ensamma eller har varit sjuka länge, då hör kören av sig. Då hör vi av oss med en liten blomma eller vi ringer eller någon kör dit. [...]
Det är ju bra, och det är ju också något som har kommit med kören, att man tänker mer på sånt.

Birgitta tycker att körsångsupplevelsen är något absolut i särklass och att det är svårt att beskriva. Att beskriva sin gudstro nu jämfört med tidigare tycker hon också är svårt och jag hänvisar återigen till Stace och Mayo.

Lisa beskriver att körsången bidrar till gemenskap genom att man har en gemensam fokus och här drar hon paralleller till en fotbollsmatch. Denna fokus återfinns även hos Geels beskrivningar av religiösa visioner och Gabrielssons undersökningar av starka musikupplevelser som jag har gått igenom tidigare. Vidare beskriver Lisa körsångsupplevelsen på följande sätt:

Det känns himla upplyftande liksom, och när man känner att det har gått bra och folk har uppskattat det, då får man ju liksom en endorfinkick eller vad man ska säga. Och det kan man ju få på olika sätt, det kan man ju få av naturupplevelser eller av att vara med barnbarnen. För mig handlar det mycket om glädje, var man hämtar glädje och meningsfullhet någonstans.

Just denna glädje som Lisa beskriver är det många av intervjupersonerna som talar om i samband med körsången, vilket också återfinns i Staces sju punkter och hos Geels och Gabrielsson. Stace menar att både religiösa och estetiska upplevelser ofta beskrivs som en känsla av glädje och tillfredställelse och denna känsla kan vi återfinna i nästan alla av intervjupersonernas körupplevelser. Vad som också är anmärkningsvärt är att många i enkätundersökningen beskriver sin gudsbild med bland andra orden ”glädje” eller ”glad”. På samma sätt är det många som beskriver Gud med orden ”gemenskap”, ”vänskap”, ”närvarande” etc. vilket är faktorer som många av de intervjuade nämner som mycket viktiga i körsammanhanget. Man kan alltså här se en koppling mellan hur de beskriver körsången och hur de beskriver Gud, vilket stödjer antagandet, som finns i många av de teorier som jag har gått igenom, om att körsångsupplevelsen och den andliga upplevelsen kan vara två sidor av samma mynt.

Gunnel säger precis som Birgitta att det är svårt att jämföra körsången med några andra upplevelser. Det är en väldigt speciell upplevelse som inte påminner om någon annan, menar Gunnel. Körsången ger Gunnel glädje i och med att hon skapar vacker musik tillsammans med andra människor.

Ola betonar att när han sjunger i kören så lever han i nuet och det är en viktig faktor för honom. Han jämför körsången med andra gånger då han lever i nuet, till exempel när han gör musik, när han är i naturen och när han är med sina barn. När han upplever dessa stunder glömmer han helt bort tiden och det ger honom återhämtning. Trots att Ola inte kallar sig för troende så upplever han dessa stunder som andliga och musiken behöver inte finnas med för att han ska uppleva det som andligt:

Under en gudstjänst till exempel, så kan jag ju ha en andlig upplevelse även när vi inte sjunger. Och när jag är ute i skogen och upplever den så är ju det en andlighet som inte har med musiken att göra. [...] Men det finns ju liksom en koppling i musikupplevelsen till en andlighet, det är ju lite likartat.

Det är också viktigt för Ola att få skapa musik tillsammans med andra, han poängterar att det är skillnad i upplevelsen beroende på om han lyssnar på musik än om han själv är med och får göra den.

Bertil tycker att det är en mäktig upplevelse att stå mitt i kören och höra det välljud som skapas, men han vet inte riktigt vad han ska jämföra den med:

Jag är rätt idrottsintresserad, men det är ju på ett annat sätt. Jag kan tycka om att svettas, det tycker jag är härligt, att bli utpumpad alltså. [...] Körsången är väl mest för själen förstås, så det är ju lite annorlunda. Att gå och titta på teater och opera är ju naturligtvis också upplevelser i ungefär samma... men, ah, det är svårt att jämföra tycker jag. Det är något alldeles speciellt att stå mitt i en kör och skapa någonting tillsammans.

Mycket av det som mina intervjupersoner har nämnt går att finna bland de teoretiska synsätt som jag har gått igenom. Den första av Staces sju punkter är att man känner sig som en enhet med universum, vilket också återfinns i Maslows beskrivning av en höjdpunktsupplevelse. Just denna tanke återfinns inte hos mina intervjupersoner, men däremot är det ett par stycken som betonar att de känner sig som en del av en helhet när de är med i kören och sjunger. Staces sjunde punkt går att finna även hos Mayo och hos nästan alla av de intervjuade i min undersökning, nämligen att deras upplevelse är obeskrivlig och det gäller både när de ska förklara sin upplevelse i kören och sin upplevelse av Gud. Vidare är det ett par av

intervjupersonerna som beskriver hur de förlorar greppet om tiden när de sjunger i kören och också detta går att finna bland de teoretiska synsätten, bland andra hos Maslow. Ett tydligt exempel på att en musikupplevelse kan vara detsamma som en andlig upplevelse är Olas beskrivning av att han upplever gudstjänster, naturupplevelser och musikupplevelser som andliga trots att han inte anser sig vara troende. Mina undersökningsresultat tenderar alltså att visa att musikupplevelser och andliga upplevelser kan vara samma sak och en av Gabrielssons intervjupersoner uttrycker det på följande sätt:

Flera känslor/upplevelser finns alltså i båda fallen [i gudsupplevelsen och i den starka musikupplevelsen]. Är det så att musiken kan ersätta Gud eller är det så att Gud finns i musiken? [...] Musiken kan alltså ge samma effekt som Gudsmötet.¹¹⁵

6.4 Körsång, känslor och livskvalitet

6.4.1 Enkätundersökningen

Det som jag kan uttyda av enkätundersökningen som passar in under denna rubrik är att den övervägande ståndpunkten är att körsången bidrar till avslappning och stressreducering, vilket delvis stämmer överens med den teori som Ruud stödjer, nämligen att musiken kan verka avspännande, lindra smärta och reducera stress. Resultaten av de frågor som handlar om avslappning och stress är uppställda i tabellen nedan:

	Stämmer	Varken eller	Stämmer inte	Inte svarat
Att sjunga i kör är mycket avslappnande.	92,4 % (85)	4,3 % (4)	0 % (0)	3,3 % (3)
Att sjunga i kör hjälper mig att koppla bort vardagens stress.	94,5 % (87)	2,2 % (2)	0 % (0)	3,3 % (3)
När jag sjunger i kör slipper jag omgivningens krav.	69,6 % (64)	18,5 % (17)	7,6 % (7)	4,3 % (4)
Avslappning tar mig närmre Gud/en högre makt.	27,2 % (25)	35,9 % (33)	32,6 % (30)	4,3 % (4)

De siffror som står inom parentes är antalet deltagare som har svarat.

¹¹⁵ Gabrielsson, s. 538.

Dessa siffror visar tydligt att kördeltagarna finner det avslappnande och stressreducerande att sjunga i kör. Av de 28 som anser sig ha varit med om en gudsupplevelse/andlig upplevelse anser 93 % att körsången är avslappnande och stressreducerande och 68 % anser att körsången bidrar till att man slipper omgivningens krav. Däremot är det endast 43 % som anser att avslappning tar dem närmare Gud eller en högre makt och av dessa är alla troende. Vad som däremot är mycket intressant är att 21 % av dem som inte anser sig ha varit med om någon gudsupplevelse/andlig upplevelse menar att avslappningen tar dem närmare Gud/en högre makt, och av dessa är 82 % troende. Något som jag tyvärr inte har med i min enkätundersökning är frågan om avslappning och stressreducering kan bidra till en andlig upplevelse. Det är nämligen tydligt utifrån ovanstående siffror att man kan komma närmare Gud/en högre makt utan att ha varit med om någon gudsupplevelse/andlig upplevelse. Jag kan därför inte heller jämföra min undersökning med Palmers undersökning som visade att andliga upplevelser var vanliga när människor fick en paus från livsstressen. Det går dock att ana en tendens bland deltagarna, nämligen den att avslappningen är viktig för den andliga upplevelsen.

6.4.2 Intervjuundersökningen

Intervjupersonerna talade en hel del om just känslor och livskvalité i samband med körsången. Till att börja med nämner Ulf att körsången är en hälsosam verksamhet:

Man känner sig frisk, man känner sig gladare, man känner sig piggare och man tänker inte på någonting annat när man är här, utan då är det liksom sången och det är väldigt skönt och avkopplande.

Ulf förklarar att han kan komma hem från jobbet och vara dödstrött och vara tveksam till om han ska gå till körrepetitionen, men när han sedan väl är där så ändras det direkt och han blir ”hur pigg och glad som helst”. Vidare tycker Ulf att man vågar mer när man sjunger i kör och man stärks av varandra, man får en trygghet både i kören och i sig själv. Ulf berättar många gånger om vilken glädje körsången ger honom, men han känner också en glädje när han får förmedla något som uppskattas av lyssnarna. Det är också väldigt roligt och stimulerande att sjunga i kör, tycker Ulf:

Jag tror inte att jag har varit med om någonting som har bringat en så mycket glädje och lättsamhet. Man känner sig så avkopplad och fri på något vis. Och i kyrkan känner man ju också en frid [...] kyrkan är ju väldigt fridfull.

Ulf nämner även andra känslor som har med kyrkorummet att göra, bland annat att kyrkobygganden har blivit ännu mer fantastisk sedan han började i kören, eftersom han känner rummet och akustiken på ett helt annat sätt.

Lars mår jättebra av att sjunga i kör och han har fått många nya vänner genom kören. Mycket av det Lars berättar är sådant som Ulf också nämnde, bland annat att man vågar mer och att det är avkopplande. Lars säger:

Nu när man har varit med lite så förstår man ju hur viktigt det är att komma ifrån sitt jobb eller vad det är. Även om man har det bra runtomkring med familj och allting så är det en särskild viktig stund för mig, vilket jag inte kunde tänka mig när jag började. [...] När jag sjunger i kören glömmer jag bort allt annat och jag har alltid haft svårt, i hela mitt liv, för att stänga av vissa grejer.

Lars berättade också hur han upplever kyrkobyggnaden och menar att det är en viss känsla när man går in genom dörrarna, man känner lugn och ro. Sedan han började i kören kan han ibland gå in i kyrkan och sätta sig en stund, även när det inte är någon gudstjänst och ibland går han dit 45 minuter innan gudstjänsten börjar. Att sjunga i kyrkan tycker Lars är maffigt och ibland är det ”så taket kan lyfta” och den upplevelsen känns i hela kroppen. Lars berättar att kören vid några tillfällen har sjungit Fader Vår och då ryser han i hela kroppen. En sak som Lars berättar väcker väldig förundran:

En kvinna i kören har en muskelsjukdom och när jag hämtar henne ibland så är hon inte på humör, det sätter sig i muskler och överallt. Men då tar jag fram stolen och håller i henne och så ska hon lyfta fram sitt vänsterben och får inte över det över tröskeln i min pick-up. Och, alltså om du tror mig eller ej, så nio gånger av tio när vi går ifrån kören så lyfter hon foten för hon mår bättre. Hon mår jättebra av att vara med i kören.

Birgitta berättar att hon tycker det är en ljuvlig känsla när man har övat jättemycket på sin stämman och allting sedan lossnar till slut. Hon mår väldigt bra av att sjunga i kör, precis som de flesta andra också nämner. Birgitta säger:

Jag blir alltid varm och glad efter en körrepetition och då kan jag ha varit ganska nedstämd innan.

Precis som Ulf nämner Birgitta att körsången ger värme och glädje och att det ger ännu mer när man får förmedla det till lyssnarna. Likaså ger det mycket när man får dela glädjen med körkamraterna.

Lisa nämner samma sak som alla andra hittills har nämnt, nämligen att körsången är avkopplande, särskilt mentalt. Vidare nämner hon också kyrkobygganden som något viktigt för körsångsupplevelse och vice versa:

Just i den här kyrkan är ju akustiken så enormt fin och det är en vacker kyrka och ljus och fin och glädjefull. [...] Och i och med att det är positiva upplevelser [...] så påverkar det upplevelsen i kyrkobygganden också.

Vidare nämner Lisa körsången som livsbejakande och att hon inte känner några krav på sig när hon sjunger i kören.

Gunnel beskriver körsångsupplevelsen som att alla cellerna i kroppen blir lyckliga och att det är en skön känsla när man klingar tillsammans. Körsången är speciell för Gunilla just för att hon är en del av helheten. Precis som de flesta av intervjupersonerna beskriver Gunilla att hon kan känna sig väldigt trött och sliten innan hon går till kören och efteråt är hon bara glad och lycklig. Kyrkobyggnaden betyder mycket för Gunnel och likaså är körledaren en viktig faktor:

Med tanke på att jag tycker så mycket om att sjunga i gudstjänster så kanske jag borde försöka hitta mig en liten gudstjänstkör i stället, men då måste jag ju lämna X-kyrkan och vår körledare och det vet jag inte om jag vill.

Också Ola nämner att han kan vara helt slutkörd när han kommer hem från jobbet och trots att sångerna som de sjunger i kören kan vara utmanande och man måste vara koncentrerad så är han alltid piggare när han går därifrån. Körsången ger honom återhämtning och det är en speciell känsla att få vara en del av harmonierna. Vidare tycker Ola att det är en speciell känsla att komma in i en kyrka; den är tyst och öppen och låter honom stanna upp och reflektera. Detta tyckte han dock redan innan han började sjunga i kör i kyrkan.

Bertil har alltid tyckt om kyrkobyggnader, redan innan han började sjunga i kör och innan han började arbeta i Svenska kyrkan. Han tycker att det är en speciell stämning att gå in i en kyrka. Precis som de andra anser Bertil att körsången kan förändra sinnesstämningen:

Jag jobbar rätt mycket och det är rätt mycket kontakter, ibland jobbiga ärenden och det kan vara mycket stressigt. Men att slå sig ner i kören och liksom tvätta rent i sinnet, det är mycket bra.

Mycket av det som intervjupersonerna har sagt stöds av dels Ruuds teorier om livskvalité, men också av Palmers teorier. Ruud kommer fram till att upplevelser i samband med musik ofta förbinds med livskvalité och att det bland annat beror på att människor blir synliga för varandra när de musicerar och att de börjar bry sig om varandra. Som vi har sett tidigare betonar nästan alla av mina intervjupersoner att de tycker att gemenskapen är viktig och Lars nämnde även att han bryr sig om människor på ett annat sätt sedan han började i kören. Vidare är det inte en enda av de intervjuade som förnekar att de mår bra av att sjunga i kör. De nämner känslor som glädje och lycka i samband med körsången. Det finns inget i min undersökning som tyder på att dessa känslor kan leda till en religiös erfarenhet, men många nämner samma känslor när de beskriver Gud, vilket tyder på en koppling.

Ytterligare något som Ruud hävdar och som stöds av min undersökning är att en människa kan bli friskare och piggare av att sjunga i kör. Min undersökning säger dock tyvärr ingenting om hur detta kan bidra till religiös erfarenhet.

Palmer har undersökt andligheten som en paus från livsstressen i sitt kapitel och det går att finna många likheter mellan Palmers beskrivningar och mina intervjupersoner. Av Palmers fyra sammanfattade punkter av deltagarnas berättelser om andlighet kan jag återfinna tre i mina intervjuer, nämligen 1) Att slippa alla tekniska prylar och komma till ett avskilt rum eller ut i naturen, 2) att komma bort från all tid som är uppmätt, 3) en tillflykt från omgivningens krav och förväntningar till att få vara för sig själv. Den första punkten är det bara någon av de intervjuade som har nämnt då han talade om hur skönt det var att ibland få stänga av sin telefon. Den andra punkten är det något fler som har nämnt i form av att man glömmer bort tiden och lever i nuet, medan den sista punkten går att finna hos nästan alla de intervjuade och även hos enkätpersonerna då de beskriver att det är en kravlös miljö och att de slipper omgivningens krav. Palmers undersökning visar att det är vid dessa tillfällen som deltagarna har upplevt sina andliga stunder, vilket jag tyvärr inte har fått fram av mina undersökningar då jag inte har frågat om andligheten i förhållande till stressreduceringen. Att det är slående likheter mellan min och Palmers undersökningar går dock inte att komma ifrån och det är något som hade varit intressant att studera närmare.

Det går även att hitta likheter mellan min undersökning och Gabrielssons undersökning då det är många av de intervjuade i Gabrielssons undersökning som beskriver hur underbart det är att sjunga i en stor kör, vilket även mina intervjupersoner beskriver. Gabrielssons intervjupersoner beskriver sina upplevelser som allt mellan frid och eufori och mina intervjupersoner beskriver allihop hur körsången ger glädje och ny energi.

7 Slutsats

7.1 Körsångens påverkan på dess utövare

Som jag har nämnt tidigare är mina undersökningar inte tillräckligt omfattande för att de ska ge definitiva svar, men däremot har jag funnit många mönster som tyder på att musiken kan vara en möjlig väg till religiös erfarenhet. Det är dock tydligt att det i de allra flesta fall krävs fler faktorer för att en människa ska kunna gå från att vara icke troende till att bli troende. Exempel på sådana faktorer är ett mer regelbundet gudstjänstliv, att musiken har texter som kan påverka, att man känner gemenskap med dem som man upplever körsången med etc. Mina undersökningar visar också att en persons bakgrund många gånger är en förutsättning för en positiv förändring. Man behöver inte vara uppväxt i en troende familj, men ett frekvent gudstjänstfirande som barn tyder på att man lättare påverkas i en kristen riktning i vuxen ålder. Något som är viktigt att framhålla i denna studie är att musiken i väldigt många fall är en anledning för människor att gå till kyrkan, vilket innebär att musiken gör många människor mer öppna för det kristna budskapet, så även om musiken inte ensam kan vara vägen till religiös erfarenhet har den ändå en väldigt stor betydelse på den vägen. Vidare har många av personerna i min undersökning blivit mer positivt inställda till Svenska kyrkan i och med deras oftare förekommande gudstjänstbesök, vilka kommer sig av körsången, och detta i sig är en förändring som ökar möjligheten för en religiös förändring. Likaså har körsångarnas hemkänsla i kyrkan förstärkts vilket också ökar möjligheten för en religiös förändring.

Det finns många tendenser i min undersökning som visar att andliga upplevelser kan vara detsamma som en stark musikupplevelse, men det går inte säga med fullständig säkerhet. Däremot går det att säga säkert att dessa upplevelser har många gemensamma beröringspunkter, vilket både min undersökning och en del av de teorier som jag gick igenom i kapitel 5 visar. Vidare har mina undersökningar visat att körsång och musik bidrar till att en människas livskvalité blir högre och att man kan bli piggare och friskare genom musiken. Huruvida det kan bidra till en religiös upplevelse får dock än så länge vara osagt.

7.2 Förslag till fortsatt forskning

Det är med stor spänning som jag hoppas på fortsatt forskning inom detta område, då det finns oerhört mycket mer att undersöka och komma fram till. Utifrån mitt material har jag kommit fram till några förslag till fortsatt forskning. Dessa är:

- att vidareutveckla och förstora den undersökning som jag har gjort för att på så sätt få ett representativt urval av körer.
- att undersöka och jämföra troende människors gudsupplevelser och körsångares sångupplevelser för att se om likheter finns mellan dessa.
- att undersöka om och hur olika positiva känslor och upplevelsen av förbättrad livskvalitet och utvecklat välmående kan leda till en religiös erfarenhet.
- att undersöka hur viktig körledaren är i körsångarnas väg mot en religiös erfarenhet.
- att undersöka om musiken påverkar dem med en inte så djupt rotad tro mer än dem med en djupt rotad tro.
- att genomföra en kvantitativ korrelationsstudie för att undersöka olika samband ur ett renodlat statistiskt perspektiv.

Källförteckning

Tryckta källor

- Bromander, J., 1997: "En folkrörelse med många röster: En studie av Svenska kyrkans körverksamhet". *TRO & TANKE/Supplement*, vol. 1997:1. Uppsala: Svenska kyrkans forskningsråd.
- Ejlertsson, G., 1996: *Enkäten i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Ellverson, K-G., 2006: "Kroppen, örat och rösten – om sången som kroppslig och andlig erfarenhet". I: Håkansson, R. (red.): *Åtta röster om musik och teologi*, s. 182-196. Stockholm: Verbum Förlag.
- Fagius, J., 2001: *Hemisfärernas musik: Om musikhanteringen i hjärnan*. Göteborg: Bo Ejeby Förlag.
- Gabrielsson, A., 2008: *Starka musikupplevelser: Musik är mycket mer än bara musik*. Gidlunds Förlag.
- Hansson, E., 2001: "Musik – tro – teologi: Om kyrkomusiken i Svenska kyrkan". I: *TRO & TANKE*, vol. 2001:1, s. 38-53. Uppsala: Svenska kyrkans forskningsråd.
- Kvale, S., 1997: *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Översättning: Torhell, S-E. Lund: Studentlitteratur.
- Laghé, B., 2008: "Andlighet och gudstjänstliv". I: Ahlstrand, K. & Gunner, G. (red.), *Guds närmaste stad*, s. 137-158. Stockholm: Verbum Förlag.
- Lantz, A., 2007: *Intervjumethodik*. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Lindström Wik, S., 2003: "»Jag kände mig religiös och musiken var min gud«: Om starka musikupplevelser och deras religiösa aspekter". I: Selander, S-Å. (red.): *Svenskt gudstjänstliv årgång 78, 2003. Liturgi och språk*, s. 66-87. Artos & Norma bokförlag.
- Palmer, B., 2008: "Ryck ut jacken". Översättning: Winqvist Hollman, G. I: Ahlstrand, K. & Gunner, G. (red.): *Guds närmaste stad*, s. 277-292. Stockholm: Verbum Förlag.
- Patel, R. & Davidsson, B., 2003: *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 3:e uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Petersson, L., 2006: "Frågan om mening i kyrkans musik". I: Håkansson, R. (red.): *Åtta röster om musik och teologi*, s. 41-58. Stockholm: Verbum Förlag.
- Ruud, E., 2001: *Varma ögonblick: Om musik, hälsa och livskvalitet*. Översättning: Ejeby, B. Göteborg: Bo Ejeby Förlag.
- Sjöberg, J. M. & Petersson, L., 2006: "Konsert är Gudstjänst". I: Håkansson, R., (red.): *Åtta röster om musik och teologi*, s. 209-220. Stockholm: Verbum Förlag.

- Sloboda, J., Lamont, A. & Greasley, A., 2009: "Choosing to hear music: motivation, process, and effect". I: Hallam, S., Cross, I. & Thaut, M. (red.): *The Oxford handbook of music psychology*, s. 431-438. Oxford: Oxford University Press.
- Stange, K. & Taylor, S., 2008: "Relationship of personal cognitive schemas to the labeling of a profound emotional experience as religious-mystical or aesthetic". I: *Empirical Studies of the Arts*, vol. 2008:26, s. 37-49.
- Tobin, H., 1996: *Den underbara harmonin: Aspekter på musikens teologi*. Stockholm: Verbum Förlag.
- Trost, J., 1994: *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.
- Trost, J., 1997: *Kvalitativa intervjuer*. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Vetenskapsrådet, 1991: *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Winterstrid, M., 2008: "Musiken öppnar våra sinnen". I: *Kyrkans tidning*, vol. 2008:49, s. 16-17.

Otryckta källor

- Förbundet kyrkomusik i Lunds stift, 2008: "FKL". (2009-04-28).
<http://www.sjungikyrkan.nu/lund/medlemmar.htm>
- Förbundet kyrkomusik i Lunds stift: "Kyrkosångsrörelsen mitt i kyrkan". (2009-05-02).
<http://www.sveriges-ksf.se/lund/about.htm>
- Sv. kyrkan, nedladdningsbara filer: "Körer 2001-2007, tabell och diagram". (2009-04-28).
http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?di=23758&refdi=23673&CS_PageNo=2#CS_
- Sveriges kyrkosångsförbund (SKf): "Detta gör vi". (2009-04-28).
<http://www.sveriges-ksf.se/skf/sidor/gorskf.html>
- SKf: "Kyrkosångsrörelsen – mitt i kyrkan". (2009-04-28).
<http://www.sveriges-ksf.se/skf/sidor/arskf.html>
- SKf, 2008: "SKsf:s styrelsekonferens: Visioner och riktning". (2009-04-28).
<http://www.sjungikyrkan.nu/skf/sidor/saxat.html>
- Författarens tidigare uppsats *Körsång och gudstro: Hur påverkas kyrkans körsångare i sin tro av att sjunga i kör?* finns hos författaren.
- Materialet till enkätundersökningen finns hos författaren.
- Transkriberingar av intervjuerna finns hos författaren.

Bilagor

Bilaga 1 Enkät

Den här enkätundersökningen utförs av Johanna Ljungström i samband med skrivande av examensarbete i religionspsykologi, 15 hp.

1) Är du? Man
 Kvinna

2) Vilket år är du född? 19.....

3) Hur länge har du sjungit i den kör som du sjunger i nu?

4 a) Har du sjungit i någon annan kör inom svenska kyrkan eller något annat samfund tidigare? Ja
 Nej

4 b) Om du svarade "ja" på föregående fråga, hur länge sjöng du i den/de kören/körerna?

5) Anser du att din nuvarande körs repertoar är? Sakral ("kyrklig")
 Profan ("icke-kyrklig")
 En blandning av båda

6) Förekommer det att körledaren pratar om tro i samband med övningen av sångtexterna? Ja
 Nej

7) Tror du på Gud eller på någon högre makt? Ja
 Nej
 Vet inte/osäker

8 a) Trodde du på Gud eller på någon högre makt innan du började sjunga i kör?

- Ja
 - Nej
 - Vet inte/osäker
-

8 b) Om du svarade ”ja” på föregående fråga, har din tro fördjupats/förändrats sedan du började sjunga i kör?

- Ja
 - Nej
 - Vet inte/osäker
-

8 c) Om du svarade ”ja” på föregående fråga, på vilket sätt har din tro fördjupats/förändrats?

.....

.....

.....

9) Beskriv den Gud/högre makt som du tror på med max tio egenskaper (t.ex. glad, omtänksam osv.)

.....

.....

10) Hur ofta ber du till Gud eller någon högre makt?

- Dagligen
 - Några gånger i veckan
 - Några gånger i månaden
 - Några gånger i halvåret
 - Några gånger om året
 - Aldrig
-

11) Hur ofta bad du till Gud eller någon högre makt innan du började sjunga i kör inom kyrkan?

- Dagligen
- Några gånger i veckan
- Några gånger i månaden
- Några gånger i halvåret
- Några gånger om året
- Aldrig

12) Är du uppvuxen i en troende familj? Ja

Nej

13) Gick du och din familj till kyrkan när du var barn? Ja

Nej

14) Om du svarade "ja" på föregående fråga, hur ofta gick ni till kyrkan?

Minst en gång i veckan

Minst en gång i månaden

Några gånger per halvår

Några gånger per år

Endast vid stora högtider

15) Hur ofta deltar du i gudstjänster i kyrkan, bortsett från de gånger som kören är med och sjunger?

Minst en gång i veckan

Minst en gång i månaden

Några gånger per halvår

Några gånger per år

Endast vid stora högtider

Aldrig

16) Hur ofta deltog du i gudstjänster i kyrkan innan du började sjunga i kör?

Minst en gång i veckan

Minst en gång i månaden

Några gånger per halvår

Några gånger per år

Endast vid stora högtider

Aldrig

17) Hur ofta läser du någon form av andlig litteratur (Bibeln borträknad)?

- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig

18) Hur ofta läser du Bibeln?

- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig

19) Är du aktiv i någon annan verksamhet inom svenska kyrkan, t.ex. bibelstudium, kyrkvärdskap osv.?

- Ja
- Nej

20) I vilken grad stämmer följande påståenden in på dig? Observera att du svarar med att sätta ett kryss i rutan och att du ska svara på alla påståenden.

	Stämmer helt och hållet	Stämmer ganska bra	Stämmer varken bra eller dåligt	Stämmer ganska dåligt	Stämmer inte alls
a) Jag började i kör för att jag tycker om att sjunga.					
b) Jag började i kör för att jag tror på Gud.					
c) Jag började i kör för att en vän tog mig med.					
d) Jag hade börjat i den här kören även om den inte "tillhörde" kyrkan.					
e) Jag trivs väldigt bra med att sjunga i kör.					
f) Jag trivs väldigt bra med att gå i kyrkan.					
g) Utan musiken hade jag aldrig gått i kyrkan.					

	Stämmer helt och hållet	Stämmer ganska bra	Stämmer varken bra eller dåligt	Stämmer ganska dåligt	Stämmer inte alls
h) Jag har någon gång varit med om en gudsupplevelse/andlig upplevelse.					
i) Musiken förstärker min gudsupplevelse/andliga upplevelse.					
j) Att sjunga i kör är mycket avslappnande.					
k) Att sjunga i kör hjälper mig att koppla bort vardagens stress.					
l) När jag sjunger i kör slipper jag omgivningens krav.					
m) Avslappning tar mig närmre Gud/en högre makt.					

21) Kan du tänka dig att ställa upp i en intervju, genomförd av mig, vid ett senare tillfälle?

Ja

Nej

Om du svarade ”ja” på föregående fråga, skriv ditt namn och telefonnummer nedan, så hör jag av mig inom två veckor.

Namn:.....

Telefonnummer:.....

Hjärtligt tack för din medverkan

!

Bilaga 2 Intervjuguide

➤ Välkomnande och presentation av mig själv.

➤ Kort information om syftet med mitt examensarbete och information om den intervjuades rättigheter:

Syftet med min studie är att undersöka och beskriva om och hur körsång kan påverka en människas tro och hennes relation till tro. Detta undersöker jag bland annat genom att göra intervjuer med körsångare. Allt Du säger under den här intervjun kommer att behandlas anonymt. Information om vem Du är kommer att behandlas konfidentiellt, vilket betyder att jag inte kommer att ange ditt namn i min rapport och utomstående kommer inte att ha tillgång till materialet. Jag kommer inte heller ange andras namn som Du nämner i samband med intervjun. I mitt arbete följer jag Vetenskapsrådets forskningsetiska principer, som du kan läsa på den Internetadress som Du får av mig.

Jag kommer inte att berätta för någon att jag har intervjuat Dig och Ditt deltagande i denna intervju är helt frivilligt. Du har alltså när som helst rätt att avbryta Din medverkan.

Resultatet kommer att redovisas i mitt examensarbete som läggs fram den 1 juni 2009.

➤ Godkännande av inspelning:

Jag vill gärna spela in denna intervju så att jag bättre kan koncentrera mig på vårt samtal. Jag kommer att skriva ner intervjun i sin helhet efteråt och detta kommer att sparas och Du kommer även få möjlighet att läsa intervjun. Inspelningen kommer att sparas till och med två veckor efter att jag har lagt fram mitt examensarbete. Är det OK för dig att jag spelar in denna intervju?

➤ Intervjufrågor:

1. Varför började du sjunga i den här kören?
2. Känner du någon i kören sedan tidigare?
3. Brukar ni träffas utanför körrepetitionerna?
4. Hur ser du på den sociala delen av att sjunga i kör?
5. Kan du beskriva hur det är att sjunga tillsammans i kören?
6. Hur ofta medverkar ni i gudstjänster i kyrkan?
7. Hur ofta medverkar ni i konserter i kyrkan?
8. Vilket föredrar du att medverka i – gudstjänst eller konsert?
9. Upplever du att du är delaktig i själva gudstjänsten när ni är med och sjunger?
10. Upplever du någon skillnad mellan att sjunga profan ("icke-kyrklig") musik jämfört med sakral ("kyrklig") musik?
11. Händer det att körledaren ber en bön under körrepetitionen?
12. Är det någon skillnad i upplevelse beroende på om du är med och sjunger i kören i gudstjänsten eller om du "bara" deltar i gudstjänsten och lyssnar till musiken?
13. Kan du beskriva din gudstro nu jämfört med innan du började i kören?
14. Vad tror du har påverkat dig mest i denna förändring/icke-förändring av din gudstro?
15. Hur upplever du att körsången påverkar ditt förhållande till kyrkan som organisation?
16. Hur upplever du att körsången påverkar ditt förhållande till kyrkan som byggnad?
17. Har körsången inneburit att du ägnar dig åt någon annan aktivitet i församlingen?
18. Finns det några upplevelser som du kan jämföra med körsången?

19. Hur upplever du att musiken kontra sångtexterna påverkar dig?
20. Vad ger det dig att sjunga i kör?
21. Om du skulle rangordna de saker som du ägnar din fritid åt, var skulle körsången hamna och vad skulle komma före/efter?

➤ **Avslutning:**

Finns det något som du vill tillägga angående det som vi har pratat om i denna intervju – något som jag har glömt fråga om och som Du tycker är viktigt?

Får jag lov att återkomma till Dig om det skulle vara något som jag behöver få förtydligt?

Du är naturligtvis välkommen att höra av Dig till mig om det skulle dyka upp några frågor eller funderingar. Du är också välkommen att kontakta min handledare Jan Hermanson.

Ett stort tack för Din medverkan!